

37341

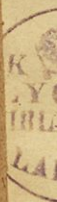
80 prose

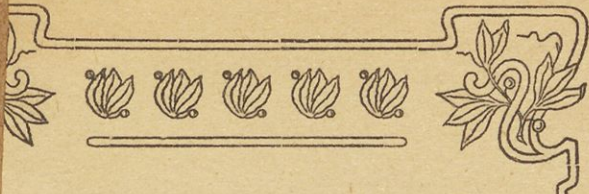

Kro

ST

Kraljica Draga.

☐☐ Izvirna povest ☐☐
srbskega kraljevega dvora.

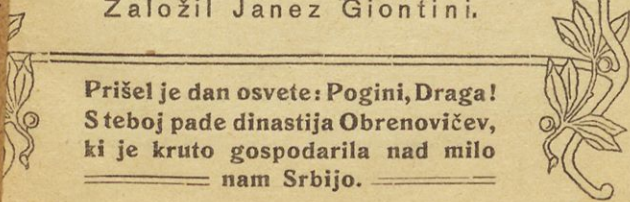
Spisal A. G.

V Ljubljani 1905.

Založil Janez Giontini.

Prišel je dan osvete: Pogini, Draga!
Steboj pade dinastija Obrenovičev,
ki je kruto gospodarila nad milo
nam Srbijo.

37341

030042340

Uvod.

Dné 11. junija 1903. se je raznesla bliskoma po vsej Evropi in ostalih delih naše zemlje strašna vest, da so napadli srbski častniki, ki so se zarotili zoper svojega kralja Aleksandra Obrenoviča in njegovo soprogo, kraljico Drago roj. Lunjevica, oba po noči v konaku, ju zabodli oziroma ustrelili in vrgli trupli nalik psu na cesto.

Zares strašna je bila ta novica. Nikdo ni hotel tega verjeti, dokler se ni potrdilo drugi dan iz verodostojnih virov, da je temu res tako.

Srbija, zatirana po domačem tiranu, ki je storil vse, kar mu je velevala Draga, pod katere vplivom je stal in bil le marioneta v njenih rokah, je postala zopet svobodna.

Srbska narodna skupščina je pa izvolila nato enoglasno za svojega bodočega kralja in vladarja princa Petra Karagjorgjeviča, potomca slavnega osvoboditelja Srbije izpod turškega jarma, ki je za časa vlade Aleksandra živel v Parizu kot prognanec.

Za bridko izkušano Srbijo so zopet napočili veseli dnevi. Pod vlado sedanjega kralja Petra I. se gojita v Srbiji umetnost in znanost, pospešuje se trgovina in procvita narodna zavest kakor malokje drugod.

Mi Slovenci, kot bližnji sosedje in sorodniki svobodnih Srbov, pa želimo:

Bratska Srbija! rasti, procvitaj in razvijaj se na tužnem Balkanu.

I.

Iz neke hiše v starem delu mesta Belgrada je stopil pozno v noč na cesto zaviti v vojaški plašč mlad častnik.

To ne bi vzbujalo nikomur pozornosti, če bi ta častnik, ki je tako skrival svoje lice pred ljudmi, ne stopil malo minut pozneje v kraljevi grad (konak), kjer ga pozdravi vojaška straža s častjo, ki pristoji jedino le vladarju. V resnici ta častnik ni bil nihče drugi, ko sam kralj Aleksander. Kakor vsako noč, je bil tudi nocoj pri svoji ljubici Dragi Lunjevica, ki ga je vedno bolj in bolj objemala s svojimi zapeljivimi mrežami.

Draga Lunjevica, tako se je zvala poznejša srbska kraljica po svoji materi, je bila izvanredno lepa ženska in dasiravno je bila ob času, ko je k nji zahajal Aleksander, stara že 40 let, bi ji vzlic temu nikdo ne prisojal 30 let.

Bila je ravne rasti, pravilno vzraščene trupla, bujnih prs, krasnih črnih oči in bele nežne polti. Narava jo je obdarila z vso telesno lepoto, s kakoršno se zamore ponašati le malokatera Evina hči na svetu.

Vsa njena zunanost je bila brez napake. A nekaj pa Dragi navzlic njeni veliki lepoti ni bilo prirojeno in to je: blago srce.

Tega Draga ni imela. Ona je bila neizmerno častihlepna in ošabna, hotela je samo zapovedovati in z nogami teptati svoje nižje. Poleg drugih napak je bila največja ta, da ni poznala srameži. Dokler je živela pri svoji borni kmetski materi na deželi, je bila Draga nepokvarjena. Zbog njene lepote zasnuhil jo je komaj 18 let staro pošten inženir, po imenu Mašin, ki jo je vzel s seboj v Belgrad. Tam se je začelo Dragi novo življenje.

Vse je čestitalo Mašinu, ker je dobil tako lepo žensko. Draga je zaslovela po celem Belgradu kot najlepša krasotica. Vse se ji je dobrikalo, vse jo hvalilo. Ker je imel inženir Mašin več prijateljev, ki so ga čestokrat obiskali na njegovem domu, se je Draga kmalu seznanila z njimi in iz tega znanstva je nastalo nedopustno ljubavno razmerje.

Draga, ki bi bila lahko v srečo svojemu možu, je postala njegova poguba. Goljufala je svojega moža, kjer je le mogla, obetala mu zvestobo, med tem se je pa samopašila z drugimi. Naveličala se je kmalu svojega moža, gledala ga ni več z ono ljubeznivostjo, s katero je obsipala svoje čestilce, ampak nasprotno: pričela ga je naravnost sovražiti in mu streči po življenju.

Kakor je imela Draga mnogo prijateljev, tako si je nakopala tudi sovražnikov na glavo in med

temi je bil najstrastnejši posebno njen svak, polkovnik Mašin. Nekoč ga je Draga povabila k sebi, ko ni bilo doma njenega moža. Polkovnik Mašin pride in Draga ga vsprejme z ono zapeljivostjo, s katero je že vjela toliko žrtev v svoje zanjke. Polkovnik Mašin, resen in strog mož, izprevidi takoj, kam meri Dragina ljubeznivost, in zato ostro pokara Drago, na kar se kratko poslovi in odide.

Vrnivšemu se bratu pové polkovnik Mašin takoj o Draginem početju in ga opozori, naj se varuje pred Drago, ki ga zná slepiti tako prekanjeno. Toda inženirju Mašinu še niso padle luskine raz oči; svojemu bratu je naravnost rekel, da mu tega ne veruje in ker je razžalil s takim obrekovanjem čast njegove žene, zahteva od njega zadoščenja, ali pa naj prosi Drago odpuščanja. Ker polkovnik Mašin tega ni storil, ga njegov brat ni več pogledal, Draga ga je pa začela smrtno sovražiti.

Draga je imela dva brata in eno sestro. Najljubši ji je bil brat Nikodem Lunjevica, ki je bil iste narave, mišljenja in obnašanja ko Draga. Za vsako stvar ga je vprašala za svet in se ravnala po tem, kar ji je on nasvetoval.

Nekoč se je vršil pod vlado kralja Milana, očeta Aleksandrovega, na srbskem dvoru sijajen ples, h kateremu so bile povabljene tudi dame višjih uradnikov, častnikov, plemenitašev i. t. d. Draga, kot inženirjeva soproga, seveda ni bila

povabljena. Toda pomagala ji je zvita njena glava. Med njenimi čestilci je bil tudi štabni častnik, kateri je izposloval naravnost pri kralju Milanu, ki je ljubil žensko lepoto, da se tudi Draga povabi na ta ples. Tu je prikipela Dragi sreča do vrhunca. Njen mož ji je moral dati zadnje novce za dragotine in prekrasno plesno obleko, tako, da se je pri tem občutno zadolžil. Predmet zabave je bila ta večer inženirjeva soproga Draga. Sam kralj Milan se je vrtil ž njo v krogu plesalcev in se spustil ž njo v razgovor. V kratkih potezih mu je naslikala Draga svoje življenje in izrekla kralju željo, da bi jo neskončno veselilo, ako bi imela srečo, da bi mogla stati kdaj v dvorni službi. Milanu se je Draga neizrečeno dopadla in hotel je delovati z vso silo na to, da pregovori svojo kraljico Natalijo, naj vzame Drago v dvorno službo.

Dragi ni bilo po onem pogovoru s kraljem Milanom pri možu več obstanka. Zato ga je otrovala — tako trdijo srbski verodostojni viri — nekoč pri obedu z juho, v katero je primešala strupa. Mašin je bil mrtev.

Draga je malo žalovala za svojim možem. Sedaj je imela vsaj proste roke, da je delala, kar se ji je zljubilo. Poleg tega je bila toliko srečna, da se proti nji ni vršila nikaka preiskava, dasi ravno je vse trdilo, da je moža zastrupila.

Draga je živela odslej jako razuzdano. Držala se je vedno le onega, ki se ji je znal najbolj

prilizovati, in objemala onega, ki je kaj veljal in ji plačeval ljubezen z denarjem in dragotinami.

Nekega dné dobi Draga anonimno pismo, v katerem jo prosi možki, naj ga pričakuje zvečer med 10. in 11. uro v parku pred konakom.

Draga se je odzvala povabilu in šla res v park, kjer pa ni dolgo hodila. Naenkrat stopi izza debla mogočne akacije človek, ki jo pokliče po imenu. Draga obstoji, neznanec pa ji seže v roko in reče: „Jaz Vas še nisem pozabil; li veste, s kom ste plesali v konaku?“ Draga odvrne pogumno: „S kraljem Milanom.“ Neznanec, čegar obličja ni bilo možno razločiti v temni noči, ji reče na tihem: „Da, z Milanom, ki Vas od onega trenutka ne more pozabiti. Draga! hočete li spoznati moje srčne želje? Povem Vam, da tega ne storite zastonj. Še sem kralj Srbije in dokler bom vladal, Vam ne bo sile. Za Vas ni življenje v koči kakega siromašnega inženirja.“

„Pa jaz sem udovela“, odvrne Milanu Draga.

„Le tiho, golobičica, moja!“ nadaljuje z mehkim glasom Milan, „vse mi je znano, radi tega sem Vas pa pozval danes tu sem na sestanek.“

Spravil Vas bom v službo moje soproge, ker se mi dopadate. Za to uslugo pa zahtevam od Vas protiusluge. Če ste zadovoljni z mojo ponudbo, mi dajte prvi poljub kot svojemu kralju, ki Vas čisla in ljubi.“

Kaj ne bi storila Draga za tako veselo novico? Dala bi bila zanjo polovico svojega živ-

ljenja, akoprav ji je bilo nad vse ljubo. Draga je objela strastno Milana, ga pritisnila k sebi in ga poljubovala tako, da ga je omamila popolnoma.

Naenkrat se vzravna Milan pokoncu in vpraša Drago, kje stanuje. Ko mu ona pové, da v drugem nadstropju hiše, ki je last žida z imenom Herz, jo zaprosi Milan, če jo sme kdaj obiskati. Draga mu dovoli to brez ugovora. Milan ji dá roko, jo poljubi in odide.

Milan, ponosni srbski kralj, se je Dragi dal res preslepiti in jo obiskal večkrat skrivaj.

Kmalu po omenjenem sestanku naznani Milan Dragi, da naj pride takoj v konak, kjer bo dvorjaniła kraljici Nataliji. Z veseljem je sprejela Draga to ponudbo in se preselila v konak. Tu je zrastel Dragi greben; postajala je čimdalje ošabnejša in prevzetnejša, ker je dobro vedela, da ima v Milanu močno zaslombo.

Kraljici Nataliji, ki je bila jako ponižnega in blagega srca, ni ugajala Draga. Večkrat ji je prigovarjala, naj se obnaša dostojno in vede uljudno. Nikdar pa ni slišala Draga žal besede od Milana, ampak ravno nasprotno: kadarkoli jo je srečal, vselej je imel zanjo prijazno besedo, posebno kadar sta bila sama.

Zvesti Nataliji to ni ostalo skrito. Opominjala je večkrat svojega moža, da je nedostojno tako dejanje in ga prosila s solzami v očeh, naj

odslovi Drago, ker bi bila drugače ona primorana zapustiti konak in njega.

Kraljevič Aleksander je bil star takrat 18 let. Bil je od svoje matere - kraljice lepo vzrejen, in bi bil vladal na srečo Srbije, ako bi se ravnal po naukih in nasvetih svoje matere. Toda usoda je hotela drugače.

Zapeljivka Draga je vedela dobro, da ji njeno intimno razmerje z Milanom ne more dosti koristiti, zato je začela zalezovati mladega neizkušnega Aleksandra in ga je nagnila polagoma popolnoma na svojo stran. Začela mu je odpirati pot do ljubezni in ga zapeljala skrivaj ravno tako kakor njegovega očeta Milana.

Ko izvé kraljica Natalija za to Dragino početje, začne z vso silo delovati na to, da pozabi mladi Aleksander Drago, ki bi mu ne mogla biti družica v življenju že z ozirom na to, da je on kraljevega, Draga pa kmetskega rodu, ako tudi bi bilo njeno obnašanje dostojno.

Na kraljevem srbskem dvoru je bila takrat nekaj časa zajedno z Drago plemkinja nemškega pokolenja, Jovana Sandorf.

Ker je bila plemenitega rodu, a še plemenitejšega srca in krasnega lica, hotela je Natalija, da združi svojega sina s to plemenito in blago dvorjanko. Aleksander, ki je takrat še čislal nauke svoje blage matere, ki ga je večkrat jokaje prosila: „Ljubi moj Sašo! pusti Drago in okleni se Jovane“, je prisegal večkrat vpričo matere, da

pusti Drago. Kakor hitro je pa zopet ugledal Drago, je pozabil na lepe nauke svoje matere in jo se ji je iznova udal.

Ko dopolni Aleksander 24. leto, se odpove kralj Milan kroni in posadi mladega Aleksandra na prestol. Drage takrat ni bilo več v konaku, ker so Aleksandru povedali odkritosrčni svetovalci, oče Milan in mati Natalija, da mora odsloviti Drago, ker bi trpel drugače preveč njegov ugled in bi ga ljudstvo ne čislalo z onim spoštovanjem, kot druge vladarje. Vsled vsestranskega prigovarjanja se vendar udá Aleksander in jo odslovi jokaje. Obljubi ji pa, da jo obišče vsako noč v njenem stanovanju.

Dragi to gotovo ni bilo povšeči, toda hočeš, nočeš, morala je iti.

Milanu, ki je bil med tem že pretrgal razmerje do Drage, se je odvalil s tem velik kamen od srca, Natalija je pa hvalila potihem Boga za milost, da ji je spreobrnil sina.

Aleksander pa je navzlic temu ostal zvest Dragi in jo vsako noč obiskoval v zloglasni hiši žida Herza, kjer je odslej stanovala za Aleksandrove novce. Sprejemala ga je z vso ljubeznivostjo in se mu laskala na vse mogoče načine.

Ker je stal odslej Aleksander kot neizkušen vladar pod vplivom Drage bolj, nego kdaj poprej, je prisegel nekoč Dragi slovesno, da zapodi očeta in mater iz Srbije, samo, da zamore uživati z Drago mirno življenje ljubezni.

Kako se je ustrašil Milan ono noč, ki smo jo popisali v začetku te povesti, ko se je vrnil Aleksander od Drage v konak, stopil pred svojega očeta in mu z osornim glasom ukazal, naj zapusti Belgrad tekom 24 ur, drugače bi bil primoran, pognati ga s silo preko meje.

Milan je rekel pri tej priliki svojemu sinu: „Sašo, vem, zakaj moram zapustiti milo Srbijo; vse to samo radi Drage. Zapomni si torej edino to-le: „Spoštuj očeta in mater, če hočeš srečno in dolgo živeti.“ Če že nisi poslušal staršev, pa ubogaj vsaj svoje dobre svetovalce! Pusti Drago in srečen boš. Srbija te bo ljubila, če to storiš. Če pa ne poslušaš niti zadnjega očetovega sveta, ti bo žal, a najbrže prepozno. Umrli boš zaničevan od srbskega naroda in Drage!“

II.

Kaj neki pomenijo velikanske priprave, slavoški, napisi v cirilici in latinici, zastave in venci v glavnem mestu Srbije? Tuintam se zbirajo ljudje v gručice in si nekaj pripovedujejo. Najzgovornejše so danes ženske; če greš mimo njih, čuješ večkrat spregovoriti ime „Draga“. Pa menda vsaj ni namenjeno to slavlje Dragi, oni ženski, ki je teptala z nogama poštenost in zakonsko zvestobo?

Da, uganil si, dragi moj bralec, misli onih, ki so izgovarjali ime „Draga“. Kar sicer nikjer

na svetu ni mogoče, to je mogoče v Srbiji, v oni deželi, kjer so se krščanski junaki tako slavno borili proti ljutemu Turčinu. Kralj te dežele, Aleksander, jemlje v zakon zloglasno Drago in nji na čast se vrše velikanske priprave, ki jih Belgrad še ni videl. Vse mesto je na nogah. Hišni posestniki, trgovci in obrtniki, vse tekmuje med seboj, kdo bo lepše okrasil svojo hišo, in kdo postavil lepši slavolok.

Bliskoma se je raznesla ta vest po vsej Evropi. Vsi vladarji so se sramovali srbskega kralja, ko so izvedeli, da se poroča z bivšo mêtreso Drago. Vse se je čudilo Aleksandrovedemu značaju, ki je zavrzel blago Jovano pl. Sandorf in vzel rajše prosto udovelo žensko, ki ni bila več mlada in imela za seboj čudno preteklost.

Zvečer pred dnevom Dragine poroke je prišel razkralj Milan zopet v Beligrad, da posvari zadnjič svojega sina, da ne naredi takega nezaslišanega škandala, ki je v sramoto vsakemu vladarju. Ko se prepelje čez Donavo, ga vstavi srbska straža, kateri je zapovedoval ono noč poročnik Nikola Lunjevica, ki ga je povišal Aleksander na Dragino prigovarjanje v častnika. Nikodem Lunjevica je takoj spoznal razkralja Milana in mu nastavil svojo ostro sabljo na prsi rekoč, da mora takoj nazaj preko Donave, ker je izgnan iz Srbije. Milan je zamahnil slovesno z roko po zraku in hotel oditi proti Belgradu; v tem pa zapove Nikodem svoji straži, naj ustreli Milana,

v kajti tako se glasi kraljev ukaz. Toda noben vojak
ni pomeril ali sprožil svoje puške proti onemu,
ki ga je vsak Srb spoštoval, dasi ni bil več kralj.

a V tem hipu stopi neki častnik z zlatim ovrat-
nikom pred stražo in vpraša, kaj je. Lunjevica
javi polkovniku, ki ni bil nihče drugi nego Mašin,
da se mu je straža uprla in ni hotela ustreliti
tega moža, kakor se glasi kraljevo povelje.

Polkovnik Mašin pogleda neznancu v obraz,
nato se mu pa pokloni in ga vojaško pozdravi; kajti
takoj je spoznal svojega bivšega vladarja. Nato
stopi polkovnik Mašin k Nikodemu Lunjevici, mu
odvzame sabljo in zapove vojakom, naj ga od-
vedo nemudoma v zapor, ker je hotel zlorabiti
kraljevo povelje.

Nikodem Lunjevica je škripaje zažugal svo-
jemu polkovniku Mašinu rekoč: „Prišel bo čas,
ko se vidiva! Četudi sem danes brez moči, mo-
goče bo jutri drugače in občutili bode te mojo,
Dragino in Aleksandrovo jezo.“

Polkovnik Mašin je spremil nato Milana do
konaka. Pred vhodom je stala neka ženska, za-
vita v črno obleko. Ta ženska je glasno plakala.

Milan jo vpraša, česa tu išče; ona mu od-
vrne, da želi videti kralja Aleksandra. Milan je
ostrmel pri teh besedah, kajti takoj je spoznal
bivšo Aleksandrovo zaročenko Jovano pl. Sandorf.

Milan jo pozdravi, prime za roko in reče:
„Bog Vas sprejmi, mila Jovana! Prišli ste kot

nalašč, da mi pomagata pregovoriti mojega sina Hitiva torej, dokler je še čas.“

Po teh besedah se je Milan zahvalil in poslovil od polkovnika Mašina, z Jovano pa izginil v konak.

Bilo je že okoli polnoči, ko sta prišla po znanih potih Milan in Jovana v konak. Pospešila sta svoje korake proti kraljevi spalnici, da najdeta tam Aleksandra.

Pred vrati stanice postojita in poslušata. Naenkrat zaslišita besede: „Draga! prisezi mi, da še nisi z nobenim možkim občevala in nikogar ljubila, ko edino le mene!“ Nato je odgovorila Draga: „Prisegam Ti, Aleksander, da Tebe prvega ljubim; Ti si kralj mojega srca, ki Te bom ljubila do zadnjega diha.“

Nato odvrne Aleksander: „Ker si mi Ti prisegla, prisegam tudi jaz Tebi, da Ti bom zvest in da naju odslej ne more ločiti nič drugega, nego smrt!“

Pri teh besedah plane v sobo Milan in potegne za seboj Jovano. Z izbuljenimi očmi je gledala Draga došla nepoklicana gosta.

Sedaj torej, ko je ona takorekoč že zmagala nad Aleksandrom, ravno sedaj sta morala priti ta dva človeka, da ji uničita vse upe, da jo pripravita ob namenjeno ji krono! Tega Draga ni mogla in ni smela dopustiti.

Bliskoma se oklene Aleksandra in mu reče na uho: „Spomni se, dragi moj, prisege in neskončne slasti, ki jo boš užival poleg mene.“

Te besede so vplivale na Aleksandra tako, da je svojega očeta in Jovano takoj zapodil od sebe. Očetu je še zagrozil pri tem, da ga bo dal ustreliti, če se še enkrat prikaže na srbskih tleh.

Milan je proklet svojega sina in zdihovaje odšel z Jovano.

Draga je zmagala. Milan je za vedno zapustil Srbijo, dočim je Jovana še ostala v Belgradu.

* * *

Isto noč je šla Jovana prenočit v neko hišo na koncu mesta, v kateri je bila gostilna. Tam se vleže k počitku in prav kmalu zaspi. Okoli 2. ure ponoči jo prebudi močan ropot in hrup pred vrati, zato hitro vstane, se ogrne v nočno oblačilo, prižge luč in stopi pogumno v vežo. Tu zagleda stati v krogu množice častnikov onega polkovnika, ki je predvečer pozdravil Milana in ga rešil gotove smrti. Jovana se stisne v kot, da je ne bi kdo zapazil in strme posluša, kaj pomeni ta nočni shod. Naenkrat se oglasi polkovnik Mašin k besedi: „Bratje! Znano vam je, zakaj smo se sešli ob tako pozni uri v tej hiši. Kot zvest Milanov podanik sem mu obljubil nekoč s prisego, da nikdar ne dopustim, da bi Draga, morilka mojega brata, prešestnica in mêtresa, postala kraljica na onem prestolu in mestu, kjer je bila prej dobrotljiva in pobožna Natalija. Mene je izbrala usoda, da preprečim Aleksandrovo nakano. Čujte torej: Ko se danes popeljeta Draga in Aleksander k poroki, bom stal pred pragom

katedrale, v kateri bi se imela poročiti. Kakor izh
hitro stopi Draga iz voza, bom pomeril nanjo, Ko
in če le kdaj v svojem življenju, bom to pot jon
zadel gotovo svoj cilj. Draga mora pasti.“ me

Eden izmed častnikov se oglasi rekoč, da bi
ni prav, da bi ravno Mašin izvršil to nalogo; so
žreba se naj in kocka bo odločila, kdo ima str
ustreliti Drago. v

Ta predlog je bil enoglasno sprejet. Pričeli
so vadljati. Kocka je padla na mladega stotnika
in bivšega ljubljenca Drage, Štefana Naumoviča.
Preje rdeči njegov obraz hipoma prebledi, a kot
častnik pogumno reče: „Dobro, izvršil bom svojo
nalogo. Ponosen sem, ker je usoda odločila, da
rešim Srbijo in Aleksandra pijavke v osebi Drage.
Name se lahko zanesete. Kakor vam znano, jaz
nikdar ne pomerim zastonj s svojim samokresom.“

Nato se oglasi polkovnik Mašin, rekoč: „To-
variši, treba nam je biti previdnim in molčečim
kot grob. Strela udari onega, ki bi hotel pre-
prečiti našo nakano. Prisezimo si torej, da se
ne izdamo in da vztrajamo na težkem stališču, ki
smo ga zavzeli.“

Svečano je odmevala prisega srbskih čast-
nikov v nočni mrak. Komaj je bila prisega iz-
govorjena, kar se pokaže v ozadju hiše vojaška
straža, ki je bila na sledu zarotnikom. Zbrani
častniki so zaslišali pravočasno rožljanje sabelj
in pušk, ugasnili so luč, in poskakali čez okno
na cesto. Jediní Štefan Naumovič ni mogel najti

izhoda in je zašel v sobo, kjer je bila Jovana. Koj za njim pridero notri vojaki z nasajenimi bajoneti. Jovanka, ki je slišala, kaj so zarotniki nameravali, je hotela na vsak način rešiti onega, ki bi imel ustreliti Drago, njeno tekmovalko in smrtno sovražnico. Zato stopi pred narednika, ki je vodil stražo in ga drzno vpraša, kako si upa prodreti v sobo dame, ki je za to noč k sebi povabila tega častnika. Kako se je ponižala nedolžna Jovana s temi besedami, ker je sebe, v svesti si svoje čistosti, postavila v vrsto onih žensk, v katero je spadala Draga, to si je lažje misliti nego popisati. Svoj namen je s tem dosegla, kajti narednik jo pogleda zaničljivo in odide z vojaki iz sobe. Koj nato se Naumovič Jovani iskreno zahvali za rešitev. Če bi nje ne bilo, bi bil sedaj že v sponah in bi ležal pod zemljo na mokrih tleh one trdnjave, kjer so bile strahovite podzemeljske ječe še izza turških časov.

Šele sedaj je sprevidela Jovana, kaj je storila in kako se je ponižala. Sramovala se je in začela jokati.

Štefan Naumovič, ki je bil lep človek, malo bledega obličja, pravilnih črnih brk in očij, ter lepo vzraščene trupla, je stopil k Jovani in jo začel tolažiti in vprašati, zakaj se joka. Ta mu je razodela vse tajnosti, kaj jo je napotilo v Belgrad, da je plemkinja in bivša Aleksandrova zaročenka, da je bila z Milanom pri Aleksandru i. t. d. Povedala mu je tudi da je slišala ves raz-

govor zarotnikov, ker se je skrila v neki kot v Šte
veži in ugasnila luč, da bi je ne zapazili. Jovana jo
je rekla Štefanu, da bi se drugače ne bila zanj kd
potegnila pri naredniku, če bi ne bila vedela, da
ima on usmrtiti Drago.

Dasiravno je Draga Jovanki izpodkopala vso
bodočnost in čast, vendar je Jovana, ki ni poznala
maščevanja v svojem srcu, ni sovražila. Zato je
rekla Štefanu, naj je nikar ne usmrti, ampak skuša
preprečiti na kak drug način poroko, ki bi se
imela vršiti.

Jovana je povedala Štefanu, da ji je dal Milan
pred odhodom neko pismo, ki je baje velikega
pomena in če bi bral Aleksander to pismo, bi
ne mogel poročiti Drage.

To pismo je nameravala Jovana vreči med
sprevodom na voz, v katerem bi se imela pe-
ljati Aleksander in Draga. Če je pismo res takega
pomena kot je Milan trdil, potem pač ni treba
dvomiti, da se razdere nameravana poroka v
zadnjem trenutku.

Štefanu Naumoviču se je Jovana prikupila
na prvi pogled tako, da je ni mogel več poza-
biti. Ravno tako se je pa Štefan omilil Jovani
vsled svojega dostojnega vedenja in odkrito-
srčnosti. Kal ljubezni je bila usajena v njiju srci,
iz katere je vzplamtela ljubezen s polnim pla-
menom.

Med pogovori, ki so se nanašali tudi na
njiju osebi in doživljaje, se je pričelo daniti.

Štefan se je Jovani še enkrat prisrčno zahvalil, jo poljubil v slovo in odšel z nado, da se še kdaj vidita v življenju.

Jovana se je vlegla k počitku, in kmalu zaspala. Imela je mučne sanje. Videla je poročeno Drago kot kraljico; Štefan Naumovič je zdihoval v težki ječi, ona sama je pa bila od Drage preganjana in zasledovana.

Ko se prebudi, si globoko oddahne videč, da so bile vse to le prazne sanje. Prisrčno se zahvali Bogu, ki je ravno njo izbral, da prepreči nameravani umor in tako reši dragega ji Štefana.

Po vseh cerkvah so pričeli zvoniti, zastave so se dvigale in plapolale v zraku, topovi na trdnjavi so pa dajali s streli pozdrave srečni kraljevi dvojici, ki se je imela danes poročiti. Zvesti Srbi, ki so se veselili sijajne kraljeve poroke, so se zbrali na glavni cesti, ki vodi od konaka do katedrale.

Bilo je vse polno natlačenega ljudstva, ki je čakalo z nestrpnostjo, kdaj se prikaže kraljeva osmerovprežna kočija. Naval ljudstva je bil tolik, da so marsikomu pokale v gnječi kosti in rebra.

Na obeh straneh ceste je bilo v dveh vrstah postavljeno vojaštvo, ki je stalo mož pri možu in ni pustilo nikogar v sredo ceste, koder je imel priti njih vrhovni poveljnik in kralj.

Med tem časom je premišljevala zvesta Jovana, kako bi odvrnila lepega stotnika Naumoviča, ki si ga je predstavljala v mislih kot svo-

jega bodočega soproga, od nameravanega početja. Naenkrat se domisli, da je najbolje, če mu napiše pismo, v katerem ga svari, naj opusti nameravani atentat. Vsede se torej k mizi in napiše:

„Zarota je odkrita! Štefan Naumovič, bežite, dokler je čas!

Vaše ime se je izvedelo, pustite Drago, kajti njena poguba ne izostane.

Opustite Vašo nakano in bežite iz Belgrada! Sporočite to tudi Mašinu!

To Vas prosi ona, ki Vas ljubi, in spoštuje in Vam želi sreče.“

To pismo zalepi in spravi v nedrije k onemu, ki ga je dobila od Milana. Nato se požuri in odide brzih korakov pred konak.

Jovana se je srečno prerinila do prve vrste, mimo katere se je imel peljati Aleksander z Drago. Trombe so zabučale, klobuki, cilindri in čepice so mahale po zraku in „Živio“ je zaoril iz ust vsakega, ko je stopil Aleksander v svečani kraljevi opravi s svojo nevesto Drago iz konaka na trg.

Kralj je ljudstvu odzdravljajal z vojaškim pozdravom, dočim se je Draga, ki je bila oblečena v belo svilo, posejano z zlatom in dragimi kamni, lahno priklanjala nešteti množici. Ko sta sedla Aleksander in Draga v kraljevo kočijo, je vzela Jovana pl. Sandorf iz nedrija pismo, o katerem je mislila, da je ono, ki ga je napisal Milan,

in ga vrgla v kraljevo kočijo. Pismo je padlo Dragi pred noge, ki ga je hlastno pobrala in ga podala Aleksandru. Kralj prebere pismo in ga potem izroči Dragi, naj ga tudi ona prebere. S tresočo roko vzame Draga malo pisemce v roke in — prebledi.

Kralj Aleksander je poklical takoj k sebi šefa belgrajske policije, Lazarja Petroviča, kateremu je nekaj naročil. Lazar se kralju in kraljici globoko pokloni in odide z oddelkom vojaške straže proti katedrali, kjer je prežal Naumovič na Drago

Ko dospe Lazar do katedrale, zagleda Naumoviča stati nepremično na pragu cerkvenih vrat. Takoj pristopi k njemu in mu napove aretacijo.

Naumovič se postavi Lazarju v bran, rekoč, da se ne zaveda nobene nepostavnosti. V tem hipu udari nekdo od zadaj Naumoviča z golo sabljo po glavi tako, da se mladi stotnik zgrudi nezavesten na tla, po licu ga pa oblije vroča kri. Oni, ki je udaril Naumoviča, ni bil nihče drugi, nego Nikodem Lunjevica, ki se je hotel maščevati nad Naumovičem vsled neke afere, ki jo je imel svoj čas z njim. Če bi bil Štefana udaril z ostrino sablje, bi mu bil brezdvomno preklal glavo; k sreči ga je zadel le z robom. Okolo stoječe ljudstvo je zagnalo velik hrup, rekoč: to ne pomeni nič dobrega za kraljevo dvojico, ker se na pragu cerkve, kjer ima biti poroka, preлива kri.

Lazar in Nikodem sta pa pregovorila in pomirila razburjeno ljudstvo, češ, mladi častnik je imel namen nad kraljico Drago izvršiti grozen umor.

Štefanu speró vojaki rano in ga odvedejo v trdnjavo. Na potu ga zagleda Jovana, in ko ga vidi krvaveti, se tako prestraši, da se onesvesti in pade na trdi tlak. V tem trenutku se pripe-ljeta Aleksander in Draga med burnim pozdravljenjem ljudstva do katedrale, kjer izstopita in korakata po mehkih perzijskih preprogah pred glavni oltar, kjer ju metropolit z vso slovesnostjo, ki je mogoča le v pravoslavni cerkvi, venča in poroči.

III.

Drugi dan po poroki privedejo na kraljevo povelje Naumoviča iz ječe v konak. Pri njegovem zaslišanju je bila navzoča tudi Draga. Naumovič je priznal Aleksandru, da je hotel ustreliti Drago. Vsled tega ga je kralj Aleksander obsodil v do-smrtno ječo in ga ukazal odpeljati v najglobokejšo ječo pod čitadelo.

Tu je odslej zdihoval Naumovič, vkovan v težke okove, da se je mogel jedva premikati. Popreje rdeče njegovo obličje je obledelo; udje so mu otrpnili in noge so mu zabreknile vsled velike teže železnih verig. Ako je slučajno zaspal, so ga prebudile miši in podgane, ki so se nahajale v velikih jatah v teh ječah in se lotevale živega človeka.

Naumovič je večkrat mislil na Jovano in žal mu je bilo, da je ni mogel več videti in z njo govoriti. Če bi bil umrl junaške smrti, kot vojak, bi mu tega ne bilo žal, toda v ječi končati svoje mlado življenje kot kak razbojnik, to mu je še poslabšalo grozni položaj.

Istega dne, ko je bil Naumovič aretovan, prišla je tajna policija na Dragino povelje tudi polkovnika Mašina. Aleksander ga je dal vreči v ječo poleg one, kjer je bil Naumovič. Drugo noč je poslala Draga štiri rablje k Mašinu, da ga zadušé in vržejo truplo v Donavo. Ti so res prišli v ječo, ga zgrabili in začeli daviti. Ubogi Mašin je klical spočetka na pomoč, njegovo vpitje pa ni slišal nikdo drugi, ko samo nesrečni Naumovič, ki ga je čakala najbrže ista usoda. Mašin je začel hropeti in pojemati, dokler se ni zgrudil na tla, naposled pa popolnoma utihnil. Rablja sta ga nato prišla vsak za eno roko, ga vlekla iz ječe in vrgla raz ozidja tvrdenjave v deročo Donavo; v njenih valovih je izginilo Mašinovo truplo.

Naumovič je poskušal raztrgati svoje okove in teči na pomoč Mašinu, a kmalu se je uveril, da je srbsko železo ravno tako trdo in neupogljivo, kakor kje drugod in je vsled tega opustil brezuspešni trud. Nikdar še ni bilo Naumoviču tako tesno pri srcu, ko tu v ječi. Vsak čas je pričakoval, da priderejo tudi v njegovo ječo Dragini krvniki in ga zadavijo. Toda zgodilo se je drugače.

Nekega dne se odpró vrata ječe in na pragi se prikaže — Draga. Oholo in ponosno se pri-
bliža Naumoviču in ga vpraša z mehkim glasom, kako se kaj počuti. Naumovič, ki je nekdanj obo-
ževal Drago, a jo pozneje, ko je spoznal njeno pohotnost in zapeljivost, pričel sovražiti, ni dal na to nikakega odgovora. Draga, ki je bila v ko-
lepega Naumoviča vsa zaljubljena, dasiravno je ba-
imela za moža mladega kralja Aleksandra, kate-
rega je pa vzela v zakon samo radi častihlep-
nosti, je prišla Naumoviča za roko in mu začela
praviti, da ga je samo radi tega obiskala tu v
ječi, ker ga tako ljubi, da ga ne more pozabiti.
Obljubila mu je, da bo pomiloščen in postavljen
v prejšnjo čast, če se nji uda in stori to, kar mu
bo ona nasvetovala. Govorila mu je toliko o lju-
bezni, da bi bila omamila s tem vsakega mož-
kega, le Naumovič je ostal stanovit in zvest
svoji Jovani.

Ko je Draga uvidela, da se na ta način pri
Štefanu ničesar ne opravi, mu je začela z zapo-
vedujočim glasom slikati njegov položaj rekoč,
kako nespameten je, ker je raje tu v ječi, kjer
bo jedno poginil, ko na prostem v visoki službi
in časti. Povedala mu je tudi, da ga je izdala
ravno ona Jovana, o kateri on misli, da ga ljubi.

Ko Štefan to zasliši, se razsrdi in pahne
Drago z vso močjo od sebe rekoč, da je to
podla laž in samo pretveza, s katero ga hoče
Draga ujeti v svoje zapeljive mreže.

Draga vzame nato iz majhne usnjate torbice ono pismo, ki ga je vrgla Jovana pomotoma na dan Aleksandrove poroke v kraljev voz. Ko Štefan prebere pismo, obledi še bolj in skoro omedli.

Naumovič globoko vzdihne in se zamisli. Torej Jovana, o kateri je mislil, da ga ljubi tako ko on njo, je postala izdajalka in ga dala v pest baš Dragi, ki jo je on najbolj sovražil. Videč, da je prevarjen, da je vse na svetu goljufivo in da nima nikogar, komur bi potožil svoje gorje, se bridko zjoka. Solze mu kapajo na lice, ki se poprej ni nikdar jokalo. Naenkrat zahrepeni, da bi se mogel maščevati nad izdajalko Jovano.

Draga je bila vesela, videč žalost svoje žrtve. Rekla mu ni niti besedice več, ampak odšla pri onih vratih, odkoder je bila prišla.

IV.

Vrnimo se zopet k Jovani. Pustili smo jo ležati na tleh onesveščeno pred katedralo, kjer je zagledala Štefana vklenjenega in krvavega. V splošnem navalu se ni nikdo zmenil zanjo. Vse je hotelo videti le kralja in kraljico, druga okolica je ljudi malo zanimala. Šele ko je odšla kraljeva dvojica v cerkev, stopi k Jovani usmiljeni Samaritan, po imenu Jezič, ki dá pripeljati nezavestno Jovano na svoj dom in pokliče zdravnika.

Došli zdravnik je Jovani kmalu vrnil zavest in izjavil, da ni nikake nevarnosti za njeno zdravje.

Jovana je bila pri poštenih ljudeh. Jezičeva družina ji je stregla, kar je le mogla, osobito

mlada, še ne 20 let stara Marica, jedina hči kovača Jeziča. Kovač Jezič je začel izpraševati Jovano, od kod je doma, ker je, sodeč Jovano po njeni obleki, takoj uganil, da pripada boljšim krogom. Jovana je povedala, da je rododunajčanka in hči plemenitih staršev. Povedala mu je tudi ves dogodek o sestanku s Štefanom Naumovičem.

Kovač Jezič, ki itak ni spoštoval Drage, ker je poznal njeno prejšnje življenje, dasiravno je postala kraljica, je takoj uvidel, da za Naumoviča ni rešitve, posebno radi tega ne, ker se je Štefan Naumovič zarotil zoper Drago, ki ni poznala nobenega usmiljenja. Jezič je tolažil Jovano kolikor je mogel, toda njegove tolažilne besede niso mogle utešiti Jovane. Ona se je srdila na svojo lahkomišljenost, ker je vrgla baš tisto pismo, ki je bilo namenjeno Štefanu, Dragi pred noge in s tem povzročila Štefanovo nesrečo, sebi pa neskončno boleost, ker je uvidela, da je Štefan samo radi njene neprevidnosti v ječi.

Kaj bi dala Jovana, da bi mogla osvoboditi Štefana? Toda vse njene želje in upi so bili zaman.

V Jezičevi hiši je ostala še nekaj dnij in uživala gostoljubnost kovačevih ljudi.

Nekega dne pride kovač na svoj dom zelo slabe volje. Tedaj pokliče Jovano k sebi in ji reče: „Draga moja Jovana! v naši hiši ni odslej več prostora za Vas. Kraljica Draga Vas išče

ko povsod; detektivi, osobito Lazar, so Vam na sledu in gorje mi, če Vas najdejo pri meni. Svetujem Vam torej, da odidete nocoj iz naše hiše in poiščete drugod zavetja. Žal mi je, da Vas ne morem in ne smem več skrivati pod svojo streho, kajti Dragini hlapci vidijo v vsako hišo in — kakor že rečeno — so Vam na sledu.“

Jovana se lepo zahvali Jezičevim za gostoljubnost, pobere svoje reči in odide jokaje v temno noč. Bila je brez novčiča in ni imela nobenega znanega človeka, ki bi ga prosila prenočišča. Hodila je že nad eno uro po širokih belgrajskih ulicah in premišljevala, kam bi šla prosit prenočišča. Naenkrat ji šine v glavo dobra misel. Pogumno stopi v „Hotel Royal“ in poprosi prenočišča. Tu jo res vzprejmo in ji odkažejo sobo.

Kmalu nato ji prinese sluga zglasilno knjigo, v katero naj bi se vpisala. Jovana vpiše vanjo svoje pravo ime in že hoče zapreti knjigo, da jo zopet odda čakajočemu slugi. Tu ji pade v oči znana pisava. Na isti strani, kjer se je podpisala ona, je bilo podpisano ime njene matere. Jovani utriplje srce radosti in komaj zamore prositi slugo, naj ji pokaže sobo, kjer stanuje gospa pl. Sandorf. Sluga jo pelje v drugo nadstropje in ji pokaže sobo njene matere, Jovana potrka trepetaje; čez nekaj časa odpre vrata njena ljubljena mati, ki je bila že v postelji; ko vidi pred svojimi vrati žensko osebo, ji veli vstopiti. Komaj

odpre mati vrata, že se je oklene Jovana okoli vratu z besedami: „Ljuba mati!“ Tedaj šele spozna mati svojo hčer, a glej čudo: hčere ne objame, niti ji ne privošči lepe besede, dasiravno je prišla baš radi nje iz Dunaja v Belgrad.

Ko je gospa pl. Sandorf izvedela, da se je kralj Aleksander oženil z Drago in ne z njeno hčerjo, pričelo jo je skrbeti za njeno hčer. Poda se torej v Belgrad, da jo najde, ali pa vsaj izve, kaj se je z njo zgodilo.

Prišedši v Belgrad izve po dolgem iskanju, da je prenočila njena hči pred štirinajstimi dnevi v gostilni pri Bolgaru z nekim mladim srbskim častnikom, ki je sedaj v ječi, ker je nameraval ustreliti Drago.

Ko je Jovanina mati to izvedela, se je zavzela, da ne mara ničesar več slišati o svoji hčeri, ki je tako sramotno onečastila sebe in celo rodbino Sandorf. Zato se je odločila, da se odpelje drugi dan nazaj na Dunaj.

Iz tega razloga se gospa Sandorf svoje hčere ni razveselila, ko jo je zopet zagledala. Prestrašeno vpraša Jovana svojo mater, kaj ji je, da se tako hladno obnaša proti njej. Stara plemkinja pa odvrne: „Ničvrednica! kako bi te mogla še kdaj z veseljem pogledati, ker si mi napravila tako sramoto. Povem ti tu odkrito, da sem vse izvedela, kaj si ono noč počela s častnikom, ki je sedaj v ječi. Vsled tega je omadeževana čast naše plemenite rodbine. Prej te ne pogledam več,

oli predno te ne vidim kot poročeno ženo onega, na ki ti je vzel čast. Zato se poberi takoj izpred e, mojih očíj, kajti vedi, da te ne smatram več za la svojo hčer.“

Ko zasliši Jovana te besede, prosi mater na kolenih odpuščanja in ji pove, da je ona še ravno tako nepokvarjena, ko je bila poprej in da je bil oni častnik zarotnik, ki bi bil ustreljen, če bi ga ne bila vzela v svoje varstvo in ga zasledujoči straži ne izdala za svojega ljubimca. To vse se je zgodilo zgolj iz usmiljenja, nikakor pa ne iz slabega namena.

Stara gospa pa ni verjela besedam svoje hčere in jo nemilo odslovila. To je bil za Jovano najhujši udarec v njenem življenju. Sedaj je bila popolnoma sama na svetu: Aleksander se je oženil z Drago in pustil njo na cedilu. Štefan, ki ga je zares ljubila, je zdihoval v ječi, njena lastna mati, ki ji je bila doslej vse na svetu, jo je pa tako kruto odslovila! Tega pač nikdo ne bi mogel mirno pretrpeti, še manj pa blago srce nedolžne Jovane.

Vsa potrta in obupana odide od matere v svojo sobo. Kmalu nato se vleže k počitku. Rano zjutraj pride mestni stražnik pregledat knjigo za tujce. Ko vidi v nji na zadnjem mestu vpisano ime Jovana pl. Sandorf, vpraša vratarja in sobarico, če je dotična ženska še v hotelu. Ko mu povesta, da še, se napoti stražnik takoj do pokazane mu sobe, kjer potrka na vrata in veli Jo-

vani, naj se nemudoma obleče in pride vun. dan
 Jovana stori, kar ji je bilo ukazano in odpre me
 vrata. Kako se pa prestraši, ko ugleda uniformo po
 srbskega stražnika, ki ji takoj napove aretacijo in o
 jo odpelje s seboj.

Ko prideta na stražnico, ju sprejme poli- vp
 cijski ravnatelj Lazar. Ta pove Jovani, da jo iščejo, vi
 ker se je izkazalo, da je ona pisala pismo, ka- ni
 tero je neka ženska vrgla v kraljevo kočijo in pi
 da bo predstavljena Dragi. je

Lazar telefonira nato v konak, da so našli k
 ono žensko, ki je pisala svarilno pismo. Iz ko- d
 naka je bilo ukazano Lazarju, da Jovano nemu- n
 doma predstavi kraljici Dragi. Lazar pokliče ne-
 kega izvoščeka, posadi poleg sebe v voz Jovano
 in ukaže peljati pred konak. Tam pelje Jovano
 do kraljice.

Ko ugleda Draga svojo bivšo tekmovalko,
 zakriči nad njo: „Ali me ne bodete pozdravili,
 kakor se spodobi? Mar li ne veste, da ste sedaj
 v mojih rokah in da lahko razpolagam z Vašim
 življenjem po poljubnosti, kajti sedaj sem jaz to,
 kar ste hoteli Vi postati!“

Jovana pa odvrne: „Vem, da ste kraljica,
 toda z mojim življenjem ne morete in ne smete
 razpolagati, kajti vedite, da sem podanica mo-
 gočne sosedne Vam avstrijske države, ki zna
 braniti osebne pravice svojih državljanov.“

Draga, ki so jo te Jovanine besede nemilo
 zadele, se navidezno ni hotela zmeniti za pove-

dano ji resnico, a na tihem je pokalo v njej samega sovraštva. Zato vpraša Jovano, od kod pozna Štefana Naumoviča in je-li ona pisala nanj ono svarilno pismo, ki je Drago rešilo pogina.

Le s težavo je odgovorila Jovana na to vprašanje rekoč, da je spoznala Štefana Naumoviča v neki boljši gostilni, o zarotnikih pa ni ničesar omenila. Rekla je dalje, da je pisala ono pismo samo zato, da spravi Štefana in Mašina v ječo, ker je vedela, da je bil prvi bivši znanec kraljice, a drugi njen sovražnik. Pravila je dalje, da se je hotela nad Štefanom maščevati zato, ker ni držal dane ji besede.

Draga je Jovani, ki je to pripovedovala z jako mirnim glasom in premišljenostjo, vse verjela in jo vprašala, če je temu res tako. Jovana je to še enkrat potrdila. Dragi je bilo ležeče vse le na tem, da bi odpravila Jovano čez mejo, da bi se nikdar več ne sešla s Štefanom, ki ga je mislila zase pridobiti, in je dala zato Jovani pest zlatov, češ, tu ima dovolj denarja za vrnitev v domovino.

Jovana je, dasi nerada, vendar le vzela denar, brez katerega bi itak ne mogla živeti, a zahvalila se Dragi ni. Nato jo Draga odslovi rekoč, da mora tekom 48 ur zapustiti srbska tla.

Jovana odide z veselim srcem iz konaka, trdno upajoč, da bodo Štefana na podlagi njene izpovedbe izpustili iz ječe. Zato sklene ostati v Srbiji še toliko časa, da izve, kaj se je zgodilo s Štefanom, ki ga ni mogla pozabiti.

Zatorej se napoti h kovaču Jeziču in ga zaprosi, naj jo sprejme vsaj za 48 ur pod svojo streho, kajti toliko časa sme ostati v Belgradu vsled kraljičinega dovoljenja. Jezič jo sprejme gostoljubno, njegova žena jo pa pogosti, kar najbolje ve in zna.

Zvečer se domisli Jovana, da dolguje v hotelu, kjer je prenočila, še prenočevalnino, ki je poprej ni mogla plačati, ker je bila brez denarja. Zato odide v hotel Royal in tam poravna račun. Ko se je vračala in prišla že blizu Jezičeve hiše, zagleda onemoglega človeka čepeti na pragu neke hiše. Zasmili se ji v srce, seže v žep in mu hoče podariti en zlat, ki ga je prejela od Drage. Ta siromak, ki ni bil nihče drugi ko polkovnik Mašin, pa niti roke ne stegne, da bi prejel obili dar iz rok nežne gospodične, ampak zavrne Jovano z besedami: „Včasih sem imel rad denar, sedaj ga pa ne maram, ker je na njem slika onega, ki ima za ženo Drago, ki je zastrupila mojega brata, mene pa dala zadaviti.“

Gospodični se siromak pri teh besedah še bolj zasmili, kajti mislila je, da ima umobolnega človeka pred seboj. Saj ni mogoče, da bi bila Draga zastrupila brata tega berača, in če bi bilo to tudi res, kako naj si pa tolmači besede, da ga je dala kraljica zadaviti, pa je navzlic temu še živ. To je naravnost fantazija!

Jovana že hoče oditi, kar jo pokliče oni siromak po imenu. Ona se zgane in začudeno vpraša berača, od kod pozna njeno ime.

Dozdevni berač ji reče: „Jovana pl. Sandorf! ali me res več ne poznate? Čuditi se temu sicer ni, kajti vstal sem takorekoč iz groba in se potikam v obleki berača že štirinajst dnij v belgrajski okolici. Danes zvečer sem prišel v Belgrad, da poiščem Jeziča, ki je moj prijatelj. On me gotovo vzame pod svojo streho in me skrije pred Drago in onimi, ki mi strežejo po življenju. Tu pred hišo sem pa onemogel, ker nisem imel že štiri dni gorke jedi v ustih.“

Jovana vzklikne nato vsa vesela: „O gospod polkovnik!“ — „Pst!“ jo hitro prestreže Mašin, „ali ne veste, da ima v Belgradu, odkar je Draga na krmilu, vsak kotiček skritih poslušalcev, ki ovadijo kraljici vse, osobito pa ono, kar se tiče njenih sovražnikov. Hitiva od tod in ne govoriva ničesar, dokler nam ne odpre dobri Jezič svojih vrat. Ako hočete, pojdite tudi Vi z menoj k njemu; saj vem, da so tudi Vam v konaku vroča tla, odkar tam gospodinji Draga.“

Jovana razloži nato Mašinu, da mora že v 48 urah zapustiti Belgrad na Dragino povelje in da je tudi ona pri Jezičevih, ki so jo za ta čas vzeli pod streho.

Ne da bi še besedico izpregovorila, se odpravita oba na pot. Mašin si potisne klobuk na oči in se sključi ko kak grbec, ter koraka naprej, Jovana pa za njim. Prišedši do Jezičeve hiše, potegne Jovana za hišni zvonec, nakar ji pride

Marica odpirat vrata. Mašin obstoji pred pragom in se ozre na vse strani, če ga morda kdo ne vidi.

K sreči ni bilo nikogar v bližini in Mašin skoči naglo čez prag v vežo. Marica bi bila kmalu strahu zavpila, če bi je ne bila Jovana hitro potolažila z besedo „Mašin“. Zato hitro zaklene duri in pozdravi došlega Mašina v beraški obleki. Nato gredó vsi trije k Jeziču in njegovi ženi, ki je pripravljala ravno večerjo. Ko zagleda Mašin na mizi kos rženega kruha, poprosi Jeziča zanj, predno ga je pozdravil. Jovana in Marica pripovedujeta med tem časom, ko je Mašin kruh in ga zavžije s tako slastjo, ki je ni mogoče popisati, očetu Jeziču o čudnem sestanku z Mašinom, ki sedaj ne nosi več zlatega vojaškega ovratnika, ampak razcapano beraško obleko in to zbog tega, da uide Draginim krvnikom.

Jezičeva mati prinese nato sestradanemu Mašinu svoj del pečenke in čašo najboljšega srbskega vina. Vsi gledajo z zadovoljnostjo, kako gre vse to Mašinu v slast, kajti še nikdar niso videli človeka, ki bi se mu jed tako prilegla.

Ko je Mašin vse povžil, kar so mu dali Jezičevi, izpregovori: „Hvala vam, mili prijatelji! Utešili ste mi glad, kar vam Bog povrni. Gotovo se Vam čudno zdi, da prihajam k Vam kot berač, toda vse vam bom pojasnil.

Onega dne, ko se je poročil Aleksander s prešestnico Drago, so me prijeli detektivi, a da

se prav izrazim, kraljčini krvniki, in me tirali v ječo. Bil sem v navzočnosti Drage in Aleksandra zaslišan.

Tu se mi je očitalo, da sem kot kolovodja zarotnikov stregel kraljici po življenju. Hotel sem se zagovarjati, češ, naj mi to dokažejo, če morejo. A Draga, moja svakinja, je prekinila moj zgovor s tem, da je rekla Aleksandru, naj me da vreči v najglobokejšo ječo k mišim in podganam, kajti človek, ki streže kraljici po življenju, je gotovo tudi kraljev sovražnik in ne zasluži drugega, ko vrv za vrat.

Aleksander se je pri tem zlobno zasmel in pritrdil Dragi rekoč: „Da, vrv za vrat onemu, ki streže svoji sorodnici in kraljici po življenju.“ Tako je bila zapečatená moja usoda.

Ko so me odvedli, sem Dragi z roko zažugal, kar je sicer zapazila, a zmenila se ni nič za to moje žuganje.

Dva dni sem bil v ječi brez jedi in pijače. Zvečer drugega dne prideró v mojo ječo trije rablji in me začnó daviti.

Branil sem se in jih suval od sebe. Toda veliki premoči se nisem mogel dolgo upirati. Obvladali so me kmalu, me vrgli na tla, tiščali s koleni v život in držali s svojimi kremplji za vrat, da mi je pošla sapa in izgubil sem zavest. Kaj se je potem z menoj zgodilo, ne vem več. Naenkrat sem se zdramil v močno deroči vodi,

ki me je gnala z vso silo svojim potom. Ker sem prišel v vodi k zavesti, sem začel plavati.

Sreča mi je bila mila. Dasi v obleki, sem se vendar prerinil do kraja, kjer sem se poprijel za neki grm in od tod s težavo skobacal na suho. Bila je temna in hladna noč. Vse je teklo od mene, tako sem bil moker. Naenkrat zaslišim v bližini reke, iz katere sem splaval, neko ječanje, ki je bilo podobno človeškemu glasu. Do smrti utrujen se priplazim do onega mesta, od koder je bilo slišati zdihovanje in v temi otipljem človeško truplo. Tu mi pride prvič v mojem življenju na misel rop.

Zbral sem vse svoje moči in začel slačiti onega človeka, ki se ni nič branil moje nasilnosti. Na ta način sem prišel do beraške obleke, v kateri me vidite; svojo vojaško sem pa pustil na licu mesta.

Verjemite mi, da mi je ta obleka stokrat ljubša od one, ki sem jo slekel. Potem sem šel proč od onega siromaka, ki sem ga oropal in se priplazil do nekega hleva, kjer sem se vlegel in zaspal. Koliko časa sem tam spal, ne vem; le toliko vem za gotovo, da sem se zbudil najbrže vsled gladu.

Ko se prebudim in vidim na sebi beraško obleko, se takoj spomnim svojega položaja. Med znane ljudi ne smem, v Belgrad tudi ne, kjer bi me utegnili vzlic temu spoznati, in v drugič bolje zadaviti nego prvič.

Zato sem se držal devetnajst dni na kmetih. Preživiljal sem se s prosjačenjem od hiše do hiše. Nekega dne srečam orožnika, ki me je vprašal za potne listine. Ker nisem imel nikakega izkazila, sem ga prosil, naj me izpusti, ker itak hoditi ne morem. Orožnik je res ugodil moji prošnji in me pustil v miru.

Brez listin nisem mogel torej nikamor, kajti gorje mi, če bi me izvohali orožniki ali Dragini krvniki in me tirali pred njo. Zato sem se namenil k vam, da me skrijete, dokler se ne najde ugodna prilika, da pobegnem skrivaj iz Srbije in na tujih tleh osnujem veliko zaroto zoper kraljičine nasilnosti.

Prišedši v Belgrad, sem vsled lakote onemogel, kajti zadnje štiri dni si nisem upal več po dnevu k ljudem, da bi me ne spoznali; po noči pa vsled roparskih tolp ni varno hoditi od vasi do vasi. Na pragu neke hiše sem spoznal Jovano, ki mi je hotela dati miloščino. Ker si z denarjem nisem mogel utešiti lakote, sem zavrnil njeno darilo. Z njo skupaj sem prišel v vašo hišo, kjer ste me gostoljubno sprejeli, česar ne bom nikoli pozabil.

Iz tega lahko sklepate, da se mi ni godilo ravno najbolje. Za svojo čudežno rešitev se zahvaljujem le Bogu. Kraljici pa ostanem do smrti sovražnik. Prišla bo ura, ko se bo vresničila moja želja: takrat bom spolnil svojo prisego in se maščeval nad Drago tako, kakor se zamore maščevati le polkovnik-berač Mašin!“

V.

Na srbskem dvoru se je pričela nova doba vladanja. Pod vplivom in pritiskom Drage je naložil kralj Aleksander ljudstvu takoj prve dni po poroki ogromno naklado v pokritje stroškov, ki jih je imel kraljevi dvor povodom slovesne poroke.

Ljudstvo, ki itak ni bilo v najboljšem razpoloženju, ker je vzel Aleksander ravno Drago in s tem onečastil prestol svojih pradedov, je začelo godrnjati. Iztirjevalci davkov so se malo zmenili za ljudske pritožbe, gledali so le, da so zamogli čim preje odposlati kralju plačane davščine. —

V konaku so se vršili sijajni plesi, pojedine in veselice dan na dan, vse to na račun davkoplačevalcev. Ker je bila državna blagajna prazna, veselice so pa stale ogromne svote denarja, moralo je trpeti vse te stroške siromašno ljudstvo. Za vsako veselico ali pa ples je morala imeti Draga nova oblačila, kakršnih srbski dvor še ni videl. Nekoč pripomni Aleksander kraljici, da ni treba toliko oblačil, ker to stane preveč denarja. Ona ga pa oholo zavrne, češ, da ni nikaka beračica, ampak kraljica one Srbije, ki bo imela pač toliko, da kupi svoji kraljici toliko obleke, kolikor je le hoče.

Aleksander je naložil zopet nove davke, seveda z raznimi pretvezami. Odjemalci davkov so bili sami trdosrčni ljudje in če kak kmetič ni

mogel plačati pravočasno naložene davščine, je že drugi dan zapel boben pred njegovo hišo in ga spravil ob dom in posestvo.

Vsled tega so se jele množiti roparske tolpe, ki so bolje živele, nego kdaj poprej. Te tolpe so bile oborožene s puškami in so prežale v gorskih zasedah na svoj plen.

Najznamenitejši srbski ropar tega časa je bil brezdvomno Demeter Banjaluki, pred katerim so se tresle celo vojaške in orožniške patrulje tako, da se mu ni nikdo upal postaviti v bran. Svoj glavni stan je imel Demeter v gorovju, ki je bilo kakih pet ur oddaljeno od Belgrada. Demeter Banjaluki je bil človek velike in močne postave, črnih brk, zagorelega lica, bistrega uma in nečuvne srčnosti. On se ni bal nikakršne nevarnosti. Ropal je le oderuhe, žide in — kraljeve urade. V svojem početju je bil neizmerno drzen.

Večkrat je izvršil v Belgradu pri belem dnevu ulom ali tatvino pri poštnem uradu vpričo policije. Dasi je dal Aleksander razpisati na njegovo glavo 10.000 frankov, ga vendar nikdo ni mogel vjeti. Bil je 45 let star, a pri vsem tem gibčen in skočen kakor srna.

V njegovi službi je bilo petdeset mož, ki so bili vajeni pokorščine. Svojega glavarja so ubogali na prvi mah in storili vse do pičice tako, kakor jim je on zaukazal. Izdajalca ni bilo med njimi. Oboroženi so bili s puškami, ki so še sedaj v

rabi pri srbski armadi. Imeli so tudi konje in nebroj raznih oblačil.

Nekega dne gre Banjaluki s puško na rami na lov. Njegov zvesti pes Karo ga spremlja. Ko pride na rob griča, odkoder se je videlo po celi okolici, zagleda v podnožju griča neko žensko, na vso moč bežečo pred orožnikom, ki ji je bil tik za petami. Banjaluki, prijatelj preganjanih, kateremu se je ženska smilila, dasi ni vedel, zakaj jo zasleduje orožnik, ji priskoči v pomoč in nameri puško na orožnika. V tem pa pomeri tudi orožnik in ustreli proti Demetru, a ga ne zadene; kajti ta se je skril za neko deblo. Od tod zakliče orožniku, naj pusti žensko, sicer zapade smrti. Videč, da orožnik ne odjenja, sproži Demeter svojo puško in ustreli; orožnik pade na tla ko snop.

Nato pristopi Demeter k ženski, ki je gledala trepetaje ves ta prizor in jo vpraša, zakaj jo je zasledoval orožnik. Ona mu odvrne, da je plemenite nemške rodbine, da je prišla v Belgrad misleč, da jo vzame Aleksander namesto Drage, ker ji je bil svoj čas obljubil.

Nadalje pove, da jo Draga zasleduje, ker ima nedolžno znanje s Štefanom Naumovičem, katerega bi tudi Draga rada imela. Zato ji je kraljica ukazala, da mora zapustiti srbska tla tekom 48 ur; sicer jo bo smatrala za ujetnico. Ker je pa vkljub Dragini zapovedi še ostala v Belgradu pri Jezičevi rodbini, je to izvedela kraljica po

svojih vohunih. Zato pošlje nekega dne v Jezičevo hišo celo armado stražnikov. Jezič, ki je imel skritega tudi bivšega polkovnika Mašina, se ustraši, ko zagleda zloglasno belgrajsko stražo, ki je lovila samo Dragi neljube ljudi, dočim se je malo brigala za hudodelce. Jezič pa vzlic temu ne izgubi hladnokrvnosti. Stražo pusti čakati pred vrati, rekoč, da je pozabil ključ v sobi, v tem je skrtil njo in polkovnika Mašina v dimnik.

Jezič je imel komaj še toliko časa, da je naročil ženi in hčeri, naj za nikako ceno ne povesta, da sta Mašin in Jovana v njegovi hiši. V tem vlomijo stražniki vežna vrata in udró v notranje prostore. Po večurnem brezuspešnem iskanju zopet odidejo.

Tedaj sta bila oba rešena. A obstanka jima ni bilo več v tej gostoljubni hiši, ker bi bilo preveč zahtevati od dobrega Jeziča, naj ju še nadalje ščiti in skriva na lastno nevarnost in odgovornost. Zato pobegneta oba še isto noč iz Belgrada. Kam je šel Mašin, tega ona ne ve.

Drugi dan pride ona, ki ni bila nihče drugi ko Jovana, kar je cenjeni čitatelj lahko povzel iz dosedanjega njenega pripovedovanja, v neko srbsko selo, kjer si kupi skromno kosilo. Potem pride do podnožja hriba, kjer jo je orožnik spoznal in jo hotel živo vjeti, toda Demeter ga je ustrelil. Da jo orožnik ni vjel, se ima zahvaliti edino le njemu. Zato ga prosi, naj jo sprejme pod svojo streho in jo skrije pred zasledovalci.

Ko konča Jovana svoje pripovedovanje, ki je ganilo trdega roparja do solz, ji on reče: „Kakor vidim, sem Vam storil malo uslugo; Vaši prošnji, naj Vas sprejemem pod svojo streho, sicer ugodim, a ne vem, če boste sprejeli mojo ponudbo. Vi me še ne poznate, toda ne vstrašite se, ko Vam povem svoje ime. Jaz sem Demeter Banjaluki, glavar roparske tolpe, ki svobodno gospodari tu v gorah. Zatirane in uboge ščitim, a gorje oderuhom in zatiralcem! Ponavljam še enkrat: Ne bojte se me, kajti ničesar žalega se Vam ne bo zgodilo. Če hočete iti z menoj, bode te na varnem in nikdo Vam ne bo skrivil lasu. Bivam pod zemljo, kamor ne pride nobena nepoklicana človeška noga.“

Jovana mu odvrne: „Rada Vam zaupam, kajti človek, ki ščiti zatirane, ne more biti hudoben, naj si bo tudi ropar. Bolje je biti med roparji, kot v konaku, kjer strežejo poštenim in nedolžnim ljudem po življenju.“

Ona gre nato z Demetrom v njegovo podzemeljsko stanovanje, do katerega pelje ozka pot, ki je preprežena s srebôtom, trnjem in vejami.

Duplino, ki je bila pri vhodu tako ozka, da je človek komaj splezal vanjo, je zakrival gost grm tako, da nikdo ne bi mogel sumiti, da se nahaja tu kaka podzemnica. Polagoma se je jela votlina širiti in Jovana se je čudom čudila temu krasnemu podzemeljskemu hodniku, ki se je raz-

tezal v neskončno daljavo. Pri svitu sveče, ki jo je prižgal Demeter, opazi Jovana, da je ta votlina vsa polna kristalnih kamenov, ki se leskečejo ko zlato in srebro.

Naenkrat prideta do oborožene straže, ki je čuvala noč in dan, da opozori jamine prebivalce na morebitno pretečo nevarnost. Kmalu nato se razgrne pred njima velika kotlina, ki je bila razsvetljena vsled ognja, kjer so kuhali roparji svoje kosilo. Okrog ognja je sedelo na tleh kakih petdeset mož s prekržanimi nogami v pisani srbski narodni noši. Po stenah so visele puške, sablje, samokresi, handžarji in torbe za patrone. Vse je bilo v votlini snažno in v redu, kakor pri vojaki. Ko zagledajo roparji svojega glavarja, skočijo vsi naenkrat na noge in ga pozdravijo. Demeter jim predstavi Jovano in zapove, da jo morajo čislati in spoštovati kot njegovo hčer, kar mu vsi enoglasno potrdijo. Nato krene Demeter na desno v svoje stanovanje. Dasiravno je bilo pod zemljo, vendar Jovana že davno ni videla tako lepe oprave in preprog, ko ravno tu v roparski votlini. Demeter ji razkaže orožnico, kjer je bilo zlata, srebra in denarja, da je jemalo gledalcu vid.

Na drugi strani hriba so imeli roparji postavljen konjski hlev, ki je bil istotako pod zemljo. Konje so čuvali štirje psi, velikega plemena. Tu je imel Demeter nad 60 konj najlepše pasme, ki se jih je posluževal le v slučaju, če je imel iti na dolgo pot.

Jovani se je zelo dopadlo v jami. Imela je posebej oddaljen prostor za prenočevanje, stražil pa jo je zvesti Karo, s katerim sta se sprijaznila koj prvi dan. Tu je bila Jovana brez skrbi in bolj na varnem, ko v hiši svojih staršev.

Nekega dne povabi Demeter Jovano v svojo sobo in ji veli sesti. Ne da bi ga bila Jovana kaj prašala, ji je pričel Demeter opisovati dogodke svojega življenja.

Pravil je, da se je rodil v Nišu kot sin ubogega trgovca. Njegov oče ga je dal v Belgrad v šolo. Učil se je pridno in dovršil prve tri razrede trgovske šole z odliko. V oni hiši, kjer je stanoval, je bila mlada deklica poštene rodbine, s kojo se je seznanil. Deklica ga je pričela ljubiti, on pa njo. Naposled je sporočil Demeter vse to svojim staršem v Niš. Ti mu tega niso branili niti ne prepovedali. Demeter se je razgovarjal v navzočnosti njenih staršev in ji obljubil naposled, da jo vzame v zakon.

Deklica in starši so bili s tem zadovoljni, ker so vedeli, da je Demeter vzoren mladenič. To nedolžno znanje je trajalo okoli pol leta.

Darinka, tako je bilo ime Demetrovi ljubici, je pa izjavila nekoč, ko jo je Banjaluki zopet obiskal, da se ne bo možila, da pretrga z njim vse vezi in znanje. To je bil hud udarec za ubogega Demetra. Vendar se je klonil usodi in odšel iz hiše, kjer mu je sijala prva ljubezen.

Tri mesece pozneje ugleda Darinko na sprehodu v parku za Donavo.

Bila je bleda ko smrt, oči je pa povešala v tla.

Demeter stopi k njej in jo vpraša, zakaj se je tako izpremenila. Ona ga komaj spozna, tako je bila zatopljena v skrivne misli. Šele na drugo vprašanje odgovori Demetru, da ni bolna, ampak da se čuti mater in da je zato pretrgala z njim vsako zvezo. Naposled mu je tudi povedala, da je imela ljubavno razmerje z njegovim sošolcem Jovičem, ki je že od nekdanj sovražil Demetra in da jo je popustil, ko je izvedel, da se bliža porodu.

Demeter je Darinki prisegel, da se maščuje nad Jovičem. Stisnil ji je v roko dva zlata, ki jih je prejel od svoje matere, in odšel.

Zvečer sreča Joviča na izprehodu v kraljevem parku, vodečega za roko neko žensko, o kateri je pozneje izvedel, da je bila sedanja kraljica Draga.

Demeter pozove Joviča na odgovor. Jovič spusti Drago in gre k Demetru. Demeter ga zagradi z močno svojo roko za prsi, z drugo pa za vrat in ga strese ko veter trepetliko.

Jovič prične klicati na pomoč, Demeter mu pa zamaši usta z roko in mu očita, kaj je storil z Darinko. Jovič mu nato reče, da je zapeljal Darinko zategadelj, ker se on ni zanjo toliko brigal, ko bi se imel. Rekel mu je med drugim,

da ta zadeva ne spada sem, da ga bo v šoli za-
tožil radi roparskega napada in da nima pravice,
vtikati se v zasebne Jovičeve razmere.

To je Demetra tako razkačilo, da je stisnil
Joviča krepkejše za vrat in prsi in ko ga je čez
nekaj časa izpustil, se je zgrudil Jovič mrtev na
tla. V tem hipu je priskočila Draga, a Demeter
sune tudi njo na tla in zbeži liki veter v gore
k hajdukom, katerim je sedaj glavar in poveljnik.

Od onega časa je sovražil človeško družbo.

Ker je tekom dvajsetih let izvršil več ulomov
in napadov, ga je iskalo orožništvo in policija,
toda brezuspešno. Izognil se je vsaki nepriliki in
doslej potolkel še vse vladne čete, ki so jih poslali
nadenj. Ko se je preselil Demeter iz Belgrada v
gorovje in so o tem izvedeli njegovi starši, so
žalovali za njim tako, da sta mu umrla tekom
enega leta oče in mati. Demeter je koj drugi dan
izvedel o smrti svoje matere, zato je osedlal naj-
boljšega arabskega vranca, za pas si je utaknil
tri samokrese in par ostrih bodal ter odjahal.
Kakor burja ga je nesel čvrsti vranec po pečinah
in planjavah tja do belega Niša, kamor je došel,
seveda preoblečen, zvečer istega dne.

Ko stopi v rojstno hišo, ga ni nikdo spoznal.
Demeter se oklene mrtve matere, poljublja jo z
vročimi solzami in kliče njeno sladko ime, kakor
bi jo hotel prebuditi k življenju. V tem je Demeter
popolnoma pozabil na svoje varstvo. K sreči se
je vzravnal, da še enkrat vidi ono obličje, ki ga

je tolikanj ljubilo v življenju, in vzame od mrtve matere slovo. V tem hipu zapazi, da stojita dva orožnika pred vrati. Demeter je takoj spoznal, v kaki nevarnosti se nahaja. Po bliskovo skoči skozi okno na ulico, kjer je stal njegov konjič. V hipu ga odveže, sede v sedlo in oddirja iz sovražnega Niša.

Pozneje je izvedel, da ga je spoznal njegov nekdanji prijatelj, ki se je polakomnil onih 10.000 frankov, ki so bili razpisani na njegovo glavo. Zato je šel hitro naznanit orožnikom, da je Demeter Banjaluki pri krsti mrtve matere.

Srbsko orožništvo je bilo iz Niša brzojavno opozorjeno o Demetrovem ubegu. Zato so bili Demetru takoj za petami. Le brzemu konjiču se je imel zahvaliti, da ga niso vjeli.

Ko se je vrnil k svoji roparski tolpi, je pričel smrtno sovražiti orožnike in stražnike vedoč, da ga hočejo le zato vjeti, da bi dobili razpisano nagrado.

Ko je Jovana vse to slišala, se ji je smilil mnogo izkušeni Demeter, zato mu je prigovarjala tolažilno, naj si tega ne jemlje k srcu, če ga sovražijo Dragine kreature, saj tudi njo preganjajo ravno isti od Drage plačani krvniki, ko njega. Jovana seže nato Demetru v roko, se mu prisrčno zahvali za izkazano ji sočutje in mu reče: „Ne bojte se, gospod Demeter, gotovo še pride čas, ko bodeva Vi in jaz lahko prosta šla skozi vsako srbsko vas in se nama ne bo treba več

skrivati pred kraljico, kajti tudi njena moč bo enkrat strta.“

Demeter pri tem globoko vzdihne in zavrne Jovano rekoč: „Prišel bo čas zlate svobode, toda ne zame, ampak za Vas, mila moja Jovana. Jaz sem preveč grešil na svetu, osobito zoper peto in sedmo zapoved Onega, ki nas je učil ljubezni do bližnjega, in dasiravno sem že večkrat obžaloval svoje zločine, vendar mi ostane pot do ljudij zaprta! Jedina Vi ste na svetu, ki ima sočutje z menoj, zato pa Vas ne pozabim nikoli. Čujte torej, zakaj sem Vas danes povabil k sebi na razgovor.

Sinoči sem bil preoblečen v Belgradu. V gostilni „Pri Bojaru“ sem sedel za mizo in pil vino. Gostilničar Herz, moj zaupnik, me opozori, da je v sosedni sobi šef belgrajske policije, Lazar Petrovič. Ne meneč se za to, vstopim pogumno v ono sobo, kjer je sedel Lazar in še neki drugi tajni stražnik. Pogovarjala sta se, da noče izpustiti kralj Aleksander Štefana Naumoviča iz ječe, dasiravno je prosila zanj Draga. Aleksander ne veruje, da bi bil Naumovič tako nedolžen, ko trdi Draga. Dosmrtno ječo je izpremenil v trimesečni zapor. Ko prestopi Naumovič to kazen, bo iztiran za vselej iz Srbije. — Nato se poslovim od Lazarja in žida Herza ter odidem, ne da bi vzbudil kak sum.

To Vam sporočim vsled tega, ker vem, da Vas to zanima. Tudi sem Vam hotel ponuditi

svojo pomoč, ako hočete rešiti Naumoviča iz ječe Draginih rok.“

Jovana je prosila s solzami v očeh Demetra, naj reši Naumoviča, če mu je to mogoče.

Demeter ji nato odgovori, da to ni tako lahko izvesti, toda nji na ljubo se poda v smrtno nevarnost, da reši Štefana ali pa pogine.

Kar je Demeter obljubil, je tudi storil. Zvečer izbere dvanajst zvestih tovaršev, jih obleče v uniformo srbskih vojakov, jim veli sesti na konje in kreniti proti Belgradu. Ko dospe v Belgrad, je bila ura že polnoč. Demeter veli kreniti svojim konjenikom naravnost proti čitadeli. Ko pridejo do trdnjavinih vrat, pozove Demeter stražo, naj mu odpre vrata. Vrata se res odpró in Demeter vstopi s svojim štabom v trdnjavo. Sedaj veli poklicati službujočega častnika, ki takoj pride in se javi Demetru po vojaških predpisih. Demeter mu pokaže dekret s kraljevim pečatom, ki je bil seveda ponarejen, v katerem je bilo pisano povelje, naj se Štefana takoj izpusti na prosto in sicer še isto uro, ko se prinese to povelje v trdnjavo. Častnik dá takoj straži ključé od ječe in ukaže, naj čim preje privede Štefana. Čez malo časa pride Štefan bled in prepàden, da ga skoro ni bilo spoznati. Demeter mu z osornim glasom naznani, da je izpuščen iz ječe in da se ima za to zahvaliti presvetli kraljici Dragi.

Ko zasliši Štefan Dragino ime, se razsrđi in reče: „Nikdar se ne bom zahvaljeval, ljubše mi

je, če me zopet odvedete v ječo, kakor da bi se moral zahvaljevati nji, ki jo sovražim iz dna svoje duše.“

Demeter ga ostro pokara, češ, da ni vreden velike kraljeve milosti, ki ga je osvobodila. Štefan je hotel še nekaj odvrniti, toda Demeter ga ježno pogleda in ta pogled je zadostoval, da je Štefan molčal.

Demeter veli sesti Štefanu na pripravljenega konja, za njim pa sedejo v sedla vsi dozdevni vojaki. Trdnjavina vrata se zopet odpro in ves trop izgine v temno noč.

VI.

Pol ure pozneje se oglasi pri poveljniku čitadele sama kraljica Draga in mu ukaže, da jo spremi do Naumovičeve ječe. Poveljnik jo z začudenjem pogleda in odvrne: „Vaše Veličanstvo, saj smo na Vaše povelje izpustili Naumoviča ravnokar iz ječe. Sedaj je že prost in njegova ječa je prazna.“

Draga udari z nogo ob tla, da se celo strogi poveljnik ustraši. Kot dokaz resnice pokliče poveljnik onega častnika, ki je prvi bral ponarejen* kraljev dekret in ki je Dragi doslovno potrdil, kar ji je poprej povedal poveljnik. Draga je zahtevala, naj se ji natančno popišejo one osebe, ki so si upale kaj takega storiti. Ker se Demetrov popis ni strinjal z nobenim častnikom, je Draga

takoj uvidela, da so bili to gotovo skrivni zarotniki in Naumovičevi prijatelji. Vsa jeza in razburjenje ni Dragi nič pomagalo; Štefan je bil kljub temu prost.

Drugo jutro izve vse mesto o Štefanovi čudoviti rešitvi. Najbolj se je te novice razveselil kovač Jezič in njegova družina.

Ko izve kralj Aleksander, da je Štefan pobegnil iz trdnjave in da je sedaj prost, dá še isti dan natisniti v vseh belgrajskih novinah, da odpusča Naumoviču vso kazen in da se naj slobodno vrne v konak, če hoče, kajti kralj se je zavezal pod svojo častno besedo, da se mu niti las ne skrivi, ampak povrne njegova prejšnja čast.

V tem je dospel Naumovič na Demetrov dom. Kako se začudí, ko vidi, da je padel v roke roparjem in ne vojakom, kakor si je poprej mislil. Med potjo je večkrat vprašal Demetra, kam ga pelje, a ta mu na taka vprašanja ni dal odgovora.

Torej roparjem je padel v roke! Bog zna iz kakega namena ga je tolovaj izvabil iz ječe? Najbrže — tako si je mislil Štefan — je vmes posegla Draga, ki se hoče nad njim maščevati na ta način, da ga je dala roparjem v roke, ki ga bodo umorili, ker bi bilo preveč sumljivo, če bi ga dala v ječi zadaviti kakor Mašina.

Toda to pot se je Štefan varal. Ne Draga, ampak Jovana je bila, ki je pospešila Štefanovo rešitev.

Kako se začudi Štefan, ko mu Demeter, ki je bil v votlini odložil vojaško suknjo in se oblekel v navadno srbsko obleko, predstavi Jovano rekoč, da se ima njej zahvaliti za rešitev.

Štefan je jedva pozdravil Jovano, ki je stegnila svoji roki proti njemu, misleč, da bo on toisto storil. Toda nobene zahvalne besede ali pozdrava ni bilo slišati iz njegovih ust!

To je Jovano močno užalostilo. Torej on, v katerega je stavila vse upe in nade, ki ga je odkrito ljubila, jo zaničuje.

Ko vidi Demeter ta prizor, stopi bližje, da posreduje med obema. Najprvo ukori Štefana, češ, da njegovo vedenje nikakor ni vitežko, ker tako vrača ljubezen oni devi, ki ga je ljubila ves čas od onega trenutka, ko ga je prvič zagledala in rešila aretovanja v noči, ko se je z drugimi zarotniki zbral v hiši, kjer je prenočevala Jovana. Štefan odvrne ironično: „Da, rešila me je, toda hvala ji za tako rešitev. Dan^o pozneje me je pa na najpodlejši način izdala Dragi, ki me je vrgla v ječo, kjer sem preživel dovolj bridkih ur. Če bi me Jovana ne bila izdala, bi Draga danes ne bila srbska kraljica; zato ji tega nikoli ne pozabim.“

Jovana poklekne pred Štefana in ga prosi odpuščanja. Pove mu, da je pomotoma vrgla ono pismo, ki je bilo zanj namenjeno, v kraljevo kočijo in na ta način povzročila njegovo nesrečo. Ono pismo, ki ga je dal razkralj Milan in ki je bilo namenjeno za Aleksandra, je pa izgubila.

Vse iskanje in povpraševanje po tem pismu je ostalo brezuspešno. Bog zna, kdo ga je našel.

Ko je Štefan uvidel, da ga Jovana ni izdala namenoma, ampak le pomotoma, tudi on prosi Jovano odpuščanja, ker jo je napačno sodil.

Zato ji ponovi svojo prisego, da jo bo ljubil do smrti. Jovana je bila vsled tega presrečna in solze so ji stopile v oči samega veselja.

Tako sta delila Štefan in Jovana nekaj dnij Demetrovo gostoljubnost.

Nekega dne se vrne Demeter nenavadno dobre volje v votlino. S seboj je pripeljal polkovnika Mašina, o katerem je bil izvedel, da je v veliki nevarnosti pred Drago. Dasiravno je bil v Jezičevi hiši dobro skrit, vendar je Lazar Petrovič izvohal, da je pri Jeziču nekdo, ki ne bi smel po zakonu kraljice nič več živeti.

Zato se je Demeter odpravil v temni noči do Jeziča in vzel s seboj Mašina, da ga sprejme v svoje varno skrivališče.

Štefan in Jovana sta bila neskončno vesela, ko sta zopet zagledala svojega starega znanca in prijatelja. Naumovič mu seže prvi v roko in mu čestita, da je še pri življenju. Mašin mu je moral pa razložiti ono zgodbo, ki je nam že znana.

Po daljšem razgovoru se je dognalo, da je Mašin našel ono pismo, ki ga je izgubila Jovana v Jezičevi hiši. Mašin je pismo prebral in se uveril o vелеvažni vsebini, in zato ga spravil kot svetinjo. Jovano poprosi, naj mu pusti to pismo,

ki bo za Drago usodnega pomena. Jovana mu je to dovolila, ker je bilo za njo sedaj itak brez pomena.

Mašin izvleče nato iz žepa ono številko „Narodnega lista“, v kateri pozivlja kralj Naumoviča v prejšnjo službo, in pomoli ta list Štefanu, naj ga prebere.

Štefan je odločno odklonil to kraljevo ponudbo, Mašin mu je pa svetoval, naj sprejme ponujeno mu službo, ker bi kot kraljev pobočnik lahko veliko koristil zarotnikom, ker bi bil informiran o vseh važnih vladnih stvareh.

Štefan se je dal pregovoriti in je obljubil Mašinu, da se bo drugi dan javil kralju v konaku.

VII.

Mašin in Jovana sta ostala pri Banjaluki, dočim je odšel Štefan v konak, kjer ga je kralj z veseljem sprejel v svojo službo. Vrnil mu je čast, ki jo je imel prej in ga imenoval svojim adjutantom. Kralj mu je odslej vse zaupal in ga vpraševal za svet celo v zasebnih zadevah. Aleksander se je smilil Naumoviču, ker je bil slepo zaljubljen v Drago, ki je svojega moža varala, kjer je mogla.

Kraljica Draga je imela z raznimi dvornimi služabniki intimno znanje. Aleksander, ki je bil za vse to slep, ker je preveč verjel svoji družici, je imel od nekdanj srčno željo, da bi mu Draga

povila dete moškega spola, da bi imel vsaj prestolonaslednika. Aleksander se je bal neizrečeno, da ne bi izumrl rod Obrenovičev, ker bi se v tem slučaju polastili srbske krone Karagjorgjeviči, ki so bili že od nekdaj najljutejši sovražniki Obrenovičev. Veliko nočij ni prespal Aleksander vsled tega, ker je vedno le na to mislil, kako bi ohranil Obrenovičem prvenstvo v srbski deželi.

Večkrat je ponoči poklical Drago in jo izpraševal, ali se že čuti mater. Premeteni Dragi so začela presedati taka vprašanja, ker je vedela, da je že iz onih let, v katerih bi bilo od nje pričakovati zaroda. Zato je večkrat premišljevala, kako bi Aleksandra ogoljufala tudi v tem oziru.

Nekoč jo zopet vpraša Aleksander, ali še ni upanja, da bi prišla v blagoslovljen stan. Rafinirana Draga se dela, kakor bi bila v zadregi zaradi odgovora. Aleksander je to opazil in zato prosi Drago, naj mu odkrito pove, kaj misli. Ona mu nato prizna, da je noseča in sicer v drugem mesecu. Aleksander bi bil pri tem najraje zavriskal samega veselja.

Odslej je negoval Drago z podvojeno pozornostjo. Strežajem je zapovedal, naj ji spolnijo vse njene želje.

Poslanikom tujih vlastij je rekel Aleksander, naj sporoče svojim vladarjem, da se nahaja kraljica Draga v blagoslovljenem stanju.

Po celem srbskem kraljestvu se je razveselilo ljudstvo te novice. Sedaj so imeli zatirani

podaniki vsaj nado, da ne bodeta vedno vladala Aleksander in Draga, ampak da zasede enkrat njiju sin srbski prestol. Sin bo morda pravičnejše vladal, nego njegova roditelja.

Ni nam treba še posebej omenjati, da je bila to zopet dobro vprizorjena Dragina goljufija. Vso Srbijo in Evropo je Draga vlekla za nos več nego celih osem mesecev. Vse je čestitalo Aleksandru in mu želelo, da dobi princa.

Dnevi Aleksandrove sladke nade so se bližali svojemu koncu. Drago je začelo skrbeti, kaj bo nastalo iz te vprizorjene komedije. Deveti mesec, to je oni, v kojem bi imela Draga poroditi, se je bližal svojemu koncu. Vse je čakalo z nestrpnostjo, ali bo novorojenec moškega ali ženskega spola.

Sedaj je prišla pa tudi za Drago vrsta hudih ur in skrbij. Od dne do dne jo je skrbelo, kaj bo iz njenih lažij. Vedela je dobro, če izve o tej goljufiji Aleksander, da je potem konec njenega bivanja v konaku.

Nihče ji ni vedel dati niti sveta niti pomoči. V tem kritičnem času se spomni svojega brata Nikodema in njegove ljubice Milane. Vedela je dobro, da ima Milana v kratkem času poroditi nezakonsko dete, katero je mislila Draga podtakniti Aleksandru in tako oprati svojč čast.

Kakor mišljeno, tako izvršeno. Z Nikodemom se je dogovorila Draga, da ono dete, ki ga bo rodila Milana, prinese še isto noč v konak

babica in ga položi Dragi v naročje. Nikodemu je obljubila Draga za to uslugo 60.000 frankov, polovico te svote mu je takoj izplačala, drugo polovico mu je pa obljubila dati po izvršitvi te nakane.

Slednjič je napočil dan poroda Nikodemove ljubice, ki je povila plavolasega fantiča. Podkupljena babica vzame nesrečni materi dete in ga odnese ponoči v konak, kjer ga izroči Dragi.

Vse je šlo torej po sreči. Dragi zažare oči veselja, ko vidi lepega novorojenčka. Slikala si ga je s krono na glavi in ponosna je bila nanj. Saj je to dete kri njene rodbine in torej ni nikakršna sramota, če postane nekoč srbski kralj.

Toda račun brez krčmarja stane veliko denarja! —

To pot se je Draga vštela. Nesrečna Milana je opazila, da ji je babica vzela dete s postelje. Dasiravno do smrti izmučena, je vstala tudi ona s postelje, se zavila v odejo in sledila babici, ne da bi bila ta opazila. Šla je za njo v konak in videla, kako je Draga vzela njeno dete v naročje.

V tem hipu stopi Aleksander iz svoje spalnice in vidi stati tujo žensko v Dragini sobi. Aleksander vpraša Drago, česa išče ta tujka v njeni spalnici? Mesto Drage odgovori Milana, da je prišla iskat svoje dete, ki ga je hotela njena babica podtakniti Dragi. Aleksandru se sedaj odpro oči, kajti spoznal je Dragino nakano in

prevaro, zato je potegnil sabljo iz nožnice in hotel presekati Drago. Toda ona je bila urnejša od Aleksandra in skočila po bliskavo iz postelje ter pobegnila na balkon. Aleksander ji je sledil s sabljo v roki. Ko jo dohiti, jo prime za lase in hoče proti njej zamahniti. Draga mu pa zakliče: „Le udari, potem si pa izgubljen! Ves svet bo izvedel o srbskem kralju, ki je umoril svojo ženo. Ljudstvo se bo dvignilo proti Tebi, Te umorilo in srbski prestol bodo zasedli Karagjorgjeviči!“

Aleksander se ustraši teh besedij, zato vtakne počasi sabljo v nožnico, pade pred Drago na kolena in jo prosi odpuščanja. Draga mu je seveda rada ustregla in bila vesela, da se je stvar zanj tako ugodno iztekla.

O tem času pa vzame Milana svoje dete in pobegne iz konaka.

Kmalu potem je izvedela vsa Evropa o tem škandalu, kako je fingirala Draga stanje noseče matere. Vse se je čudilo Dragini rafiniranosti in Aleksandrovi zaslepljenosti.

Tudi na Srbskem je javnost izvedela o tem Draginem početju. Ljudstvo je bilo vsled tega do skrajnosti ogorčeno. Skrivni zarotniki so se množili in nabirali vse Dragine hudobije, goljufije in hudodelstva kot nekaka „corpora delicti“, češ, saj pride čas, ko ji bodo poplačali vse to z obrestmi vred.

Draga se je malo brigala za ljudske govorice. Tega ji tudi ni bilo treba, saj je imela polno

ovaduhov okoli sebe, ki so se ji prilizovali in ji ovadili baš one osebe, ki so jim bile na potu. Kraljica je dala vsakega zapreti, ki se je drznil ziniti čez njeno čast. Tako so se polnile od dne do dne srbske ječe. Pošten človek je one čase težko izhajal. Če je imel kakega sovražnika, ki ga je očrnil pri Dragi ali Aleksandru, so ga potegnili nemudoma v ječo, odkoder zanj ni bilo več izhoda; njegovo posestvo je pa zapadlo kraljevi blagajnici, ki jo je znala Draga prazniti ko malokdo.

Državna in kraljeva blagajna sta bili njej molzni kravi, zato pa tudi ni bilo nikoli nič denarja v njiju.

Pravijo, da je Draga zastavila nekoč, ko je zopet potrebovala denarja za novo došle obleke iz Pariza, bogatemu židu kraljevo srbsko krono za ogromno svoto 200.000 frankov. Polovico tega denarja je Draga naložila na svoje ime v neko angleško banko, 50.000 frankov je plačala na račun obleke, ostali denar je pa izmolzel iz nje brat Nikodem, ki je dolgoval vsakemu, kdor mu je kaj upal. Kot kraljičinemu bratu so mu ljudje posojevali naravnost ogromne svote.

Draga je živela zadnji čas tako potratno in razsipala denar, da se je čudil ves svet, odkod ima srbski dvor toliko denarja. Aleksander ni smel nikdar črhniti besedice, ampak moral pustiti Dragi popolnoma proste roke, da je delala, kar se ji je zljubilo.

Nekoč se oglasi pri Dragi oni žid, ki je imel kraljevo krono v zastavi. Ta židovska pijavka nasvetuje kraljici, naj dovoli izvaditi iz krone vse dijamante in bisere, katere bo on namestil s simili-kameni, ki jih nobeno oko ne razloči od pravih. Če mu to dovoli, ji izplača okroglih 1.500.000 frankov. Kdo je bil ponudbe bolj vesel nego Draga, ki je za denar vse storila in dovolila. Resnica je, da je imela kraljica v raznih tujih bankah naloženih več milijonov, ki so pa zapadli po njeni smrti kot uropani denar srbski državi.

Dragini zarotniki trdijo, da je imela kraljica na vesti več umorov. Tudi smrt razkralja Milana, ki je umrl na Dunaju, pripisujejo njenim rokam.

„De mortuis nil nisi bene“ (o mrtvih govori samo dobro), tako pravi latinski pregovor. Res ni lepo razkladati in v javnost spravljati človeških slabosti, toda uvaževati je treba tudi to, da bi Drage in Aleksandra ne bili umorili zarotniki, ako bi zato ne imeli povoda. Napačno je mnenje, da so srbski častniki sami zavratni morilci, ki so se spozabili tako daleč, da niso prizanesli niti ženski.

Kdor je poznal razmere, ki so vladale na Srbskem, si sploh ni mogel misliti drugačnega konca. Vsakdo je vedel, da mora biti enkrat konec tiranske vlade, kajti na Turškem je bilo one čase bolje živeti, nego v Srbiji. Čuditi se je le, da se ni ogorčeno ljudstvo že poprej dvignilo proti

nečloveški vladi, ki je molzla ljudi, skubla in drla, nedolžne zapirala, obešala in preganjala, dočim so dosegli lopovi, prilizovalci in petolizniki na Srbskem najvišje časti in dobivali mastne plače. —

VIII.

Naumovič, Aleksandrov pobočnik, je storil marsikaj dobrega. Zlobne Dragine in Nikodeme nakane niso imele odslej več toliko učinka ko prej. Kraljica je dobro vedela, da ima v Štefanu nasprotnika, ki deluje le na to, da bi preprečil, kar je ona nameravala.

Da si zagotovi srbsko krono, je začela Draga Aleksandra nagovarjati, naj proglasi njenega brata Nikodema Lunjevico prestolonaslednikom. Kralj se je udal njeni zahtevi in podpisal lastnoročno manifest, s katerim se določa kraljičin brat kraljem, če bi iz Aleksandrovega zakona ne bilo otrok.

To izvirno listino, ki za vlade Aleksandra še ni prišla v javnost, so našli po tragičnem umoru zarotniki v predalu kraljeve pisalne mize. Da bi ljudstvo ne zaničevalo bodočega svojega kralja, je kraljica poplačala vse Nikodeme dolgove z državnim denarjem. Nikodem, ki je seveda izvedel, da postane za Aleksandrom kralj srbski, je postal zelo ošaben. Svojih višjih častnikov in poveljnikov ni pozdravljal.

Ti so se večkrat pritoževali nad Nikodemovim obnašanjem naravnost pri Aleksandru, kar je

pa ostalo brezuspešno. Nikodem Lunjevica je bil pravi Don Juan. Vsak dan je občeval z drugo žensko. Veliko nedolžnih deklic je zapeljal in pripravil do obupa. Vsaki je obljubil zakon vedoč, da na te limanice lahko vjame nebroj lahkovernih ptičic. Za vojaško službo se ni brigal čisto nič in tudi ni ničesar razumel, dasiravno je bil poročnik.

Kakor Draga, tako tudi on ni mogel videti Naumoviča, ki mu je bil trn v peti. Oba imenovana sta delovala na to, da odslovi Aleksander Štefana vsaj iz dvorne, če ne tudi iz vojaške službe. A Naumovič se je omilil Aleksandru vsled svoje odkritosrčnosti tako, da ga ni pustil po nobeni ceni od sebe.

Naumovič razodene nekoč Aleksandru, da Mašin še živi. Aleksander, ki mu je bilo večkrat žal, da je dal Mašina meni nič, tebi nič zadaviti, se je zelo razveselil in ukazal Naumoviču, naj sporoči Mašinu, da mu je Aleksander vse odpustil, zato naj zopet vstopi v srbsko armado, kjer ga čaka prejšnja čast.

Mašin se je temu pozivu res odzval in odlej ga nahajamo zopet kot polkovnika pehotnega polka v Belgradu. Štefan, Mašin, večje število srbskih častnikov in uradnikov, med katerimi se je odlikoval posebno sodnik Avakumovič, so se večkrat shajali.

Na takih sestankih so kritizirali srbsko vlado, osobito pa početje Drage in Nikodema Lunjevica. Ko je pa Aleksander izvedel za take sestanke, je

prepovedal častnikom najstrožje še polemizirati o vladnih zadevah, osobito o odnošajih kraljeve rodbine. Onemu, ki bi se predrznil kljubovati tej prepovedi, je zagrozil s smrtno kaznijo.

Odslej so bili zarotniki previdnejši in opreznjši. Agitirali so na skrivnem pri vseh imenitnejših Draginih nasprotnikih, da se nabere čim večje število vplivnih mož, ki bi potem skušali vreči Obrenovičevo dinastijo s srbskega prestola. Shajali so se tajno in vselej drugje. Predsednikom zarote je bil izvoljen polkovnik Mašin, čegar naloga je bila, da izvede nameravano početje, če ne bi bilo drugače mogoče, z orožjem v roki.

Vsled tega se je bližala doba Dragine vlade svojemu koncu.

Štefan Naumovič, ki se je čutil odslej varnega pred kraljico, piše nekoč pismo svoji Jovani, stanujoči v Belgradu. V tem pismu ji obljublja, da jo v kratkem poroči. Tega pisma pa Jovana nikdar ni prejela. Štefan je takoj sumil, da je to pismo prestregla Draga, ki je imela tudi pri poštnih uradih nastavljene svoje kreature, ki so ji izdajali pisma važne vsebine. To je vedel do malega vsak Srb. Zato ni nikdo važnih poročil zaupal srbski pošti, in to po vsej pravici.

Štefan hoče iti drugi dan k Jovani, a kako se ustraši, ko izve, da je bila vže zjutraj izgnana odgonskim potom iz Srbije. Štefan ni vedel, kaj bi počel. Uganil je takoj, da ni tega povzročil nihče drugi, ko Draga. Ves potrč se vrne v konak.

Tam mu izroči polkovnik Mašin brzojavko z vsebino: „Jaz sem v Pancsovi (Ogrsko). Pridi nemudoma semkaj! — Jovana.“

Štefan gre nato takoj do Aleksandra, kamor je imel vedno prost vstop.

Tam se postavi pred kralja, ga vojaško pozdravi in ogovori: „Veličanstvo! Nujne zasebne zadeve so me prisilile do tega, da sem se sklenil poročiti z Jovano pl. Sandorf. Zato prosim, da me izvolite odpustiti iz vojaške službe, kajti kot oženjen mlad mož ne bi nikakor več mogel stanovati v konaku. Zato pričakujem ugodne rešitve moje skromne prošnje.“

Aleksander ni mogel zadrževati Naumoviča, zato mu reče: „Torej tudi Vas izgubim! Nemila usoda mi hoče ugrabiti vse, kar mi je milega.

Vaši prošnji moram ugoditi, dasi mi pri tem krvavi srce. Zato Vam želim veliko sreče v zakonu, iz katerega naj vzrastejo možje, kakor ste Vi, ki bodo na čast Srbije!“

Kralj dá nato Štefanu zahvalni dekret, s katerim ga imenuje rezervnim majorjem in mu podeli veliki križ Aleksandrovega reda za zasluge.

Štefan si izprosi pri kralju še pismo, s katerim se Jovani pl. Sandorf dovoli bivanje pod srbsko krono.

Pri odhodu iz konaka ga vpraša Draga, zakaj zapušča udobno službo, v kateri bi bil imel dovolj vsega, če bi bil njo poslušal. Štefan ji odvrne, da mu tega ni bilo treba, ker ima blizu

Kragujevca obširno posestvo, s katerim se bo odslej baval, kakor hitro se poroči z Jovano pl. Sandorf.

Kraljici se pri tem zablistajo oči in odvrne Štefanu: „To Vam bo pač težko izvršiti, ker je Jovana na kraljevo povelje iztirana iz Srbije.“

Štefan ji nato razloži, da ni v tem oziru nobene zapreke več, kajti Aleksander mu je dal pismo, s katerim dovoli Jovani, da se svobodno vrne v Srbijo in ž njim poroči. To je bil hud udarec za Drago. Same bolesi, ker se je čutila premagano, pomoli Štefanu le s težavo roko v slovo. Štefan se poslovil od nje hladno in odide.

Prišedši v Pancsovo, najde Jovano vso obupano, a jo kmalu potolaži, ko ji pove, da je zapustil kraljevo službo, da si je izprosil dovoljenje za njeno naselitev v Srbiji in da se misli v najkrajšem času z njo poročiti.

Samega veselja se oklene Jovana Štefana, ki jo odpelje na dom svojih očetov in se tam poroči. Tedaj je zmagala blaga Jovana nad zlobno Drago. V plačilo za prestane muke, trpljenje in bridke skušnje je dobila poštenega moža, ki ga Draga ni premotila vkljub vsemu svojem prizadevanju.

Med tem časom so pa zarotniki neprenehoma na to delovali, da se čim preje naredi konec tiranski Dragini vladi.

Dne 9. junija 1902 zvečer so se zopet zbrali vsi zarotniki v hiši nekega ubožnega kmeta po

imenu Ivanovič, ki je stanoval blizu Belgrada. Ta posestnik je služil pred leti pri onem vojaškem oddelku, ki mu je zapovedoval Mašin. Bil je pošten in priden človek, vendar vkljub delavnosti svoje soproge ni mogol poplačati dolgov, ki so ga davili kakor mōra.

Mašin se je popolnoma zanesel na Ivanoviča in ga smatral molčečim kakor grob. Zarotniki so ta večer sklenili, da se požurijo s svojim delovanjem.

Mašin je zato predlagal, da sodnik Avakumovič sestavi nov zakonik in pripravi vse ono, kar treba za novo ustavo. Avakumovič mu nato pove, da ima že vse pripravljeno in osnovano za novo vlado tako, da bo šlo glede državnih poslov vse tako gladko naprej, kakor bi se ne bilo ničesar pripetilo.

Zarotniki so odločili napad na konak za dan 15. junija 1902. O polnoči bi imeli z vojaštvom udreti v konak, pomoriti straže, če bi se jim ustavljale, vjeti potem kralja in kraljico in ju prisiliti, da se odpovesta srbski kroni. Če bi tega ne hotela storiti, naj se ju umori. V to svrho so sestavili posebno pismo, katero naj bi podpisal Aleksander v noči, ko se izvrši napad.

Predno se zarotniki razidejo, si prisežejo, da tega, kar so se ravnokar pomenkovali, nikdo ne izda. Nato se poslové pri Ivanoviču in odidejo posamezno v mesto, da ne bi vzbudili kakega suma.

Aleksandru in Dragi je sporočil šef tajne beograjske policije, da se nekaj kuha in snuje zarota. Udeleženi oseb pa nikakor ni mogel izvedeti, dasi mu je obljubila vladarska dvojica ogromno nagrado.

Aleksander je na kraljičino nasvetovanje pomnožil straže v konaku. Kot poveljnika te straže je izbral vedno takega moža, o katerem je vedel, da je na strani Obrenovičev. Pred vhod v spalnico dá položiti dinamično bombo, ki naj bi razdejala avlo in stopnjice v slučaju morebitnega napada ter pobila vsaj večino vstašev.

Dragini pristaši so v zadnjem času zaplenili ogromno število revolucionarnih oklicev in celo množino fotografij, ki so predstavljale Drago kot mêtreso.

Na tisoče takih izvodov so porazdelili zarotniki in njih zavezniki, ki so delovali osobito za princa Petra Karagjorgjeviča, ki je živel kot vdovec s svojimi tremi otroci v Parizu v pregnanstvu, med ljudstvo, ki je bilo vsled tega tako ogorčeno nad prejšnjim početjem svoje kraljice, da je bilo treba le majhne iskrice in ustaja bi bila izbruhnila z vso močjo.

Dne 11. junija 1902 je šel Demeter Banjaluki po nekem opraviilu preoblečen v Belgrad. Med potjo se oglasi pri Ivanoviču, s katerim je bil dobro znan. Doma je bila samo njegova žena, katero vpraša, kje je mož. Ona mu odvrne, da je odšel v mesto.

Demeter je hotel nato oditi, a Ivanovičevka ga je zadrževala, češ, da mu ima nekaj važnega povedati. Demeter se res vsede, ona mu pa začne razkladati o zarotnikih, ki nameravajo umoriti kraljico in kralja. Povedala mu je tudi, da bo njen mož kmalu bogat, kajti danes je šel kralju ovadit, da ga nameravajo zarotniki dne 15. t. m. umoriti. Kralj ga bo za to gotovo nagradil in mu dal toliko denarja, da jima odslej ne bo treba več kruha stradati.

Demeter se pri teh besedah prestraši, boječ se za zarotnike; vendar pa tega Ivanovičevki ni pokazal, ampak se delal, kakor bi ga to pripovedovanje prav nič ne zanimalo. Kmalu nato se Demeter poslovi od Ivanovičevke in krene proti mestu. Tam naleti na Mašina, kateremu pove ono, kar mu je pravila Ivanovičevka.

Polkovnik Mašin se razsrdi in reče: „Ivanovič je torej postal izdajalec. Čakaj, mrcina, jaz ti že posvetim! Torej poštene ljudi izdaja Dragi, tega bi ne bil pričakoval od njega.“

Mašin vpraša nato Demetra, kaj storiti, če je Ivanovič že morda v konaku. Demeter mu pravi nato, naj prepusti to stvar le njemu, on že ve, kaj mu je storiti. Poleg tega mu pa svetuje, naj navali s svojimi tovarši še nocoj na konak, drugače bo nemara prepozno. Demeter odide.

Med potjo se oglasi pri židu Herzu in si tam izposodi livrejo dvornega sluga. V tej opravi se

napoti v konak. Tam gre naravnost v čakalnico, kjer najde Ivanoviča, ki je čakal kraljeve avdijence.

Demeter stopi k Ivanoviču in mu reče, naj mu sledi nemudoma k policiji, kjer vsakega, ki hoče s kraljem ali s kraljico govoriti, popišejo.

Nič hudega sluteč gre Ivanovič za Demetrom skozi kraljevi park. Za nekim grmom pa zgrabi močni Demeter Ivanoviča za vrat, ga podere na tla in mu zasadi mož v srce rekoč: „Pogini, izdajalska duša!“

Ivanovič je izdihnil, ne da bi dal glasu od sebe. Njegovo truplo je skril Demeter v grmovje in odšel. Tedaj se ni bilo treba več bati izdajalca.

Še isti dan naroči Mašin vsem zarotnikom, da naj bodo zvečer pripravljeni, ker je treba še nocoj v konak udreti.

Zvečer ob 11. uri se zbere okoli štirideset častnikov, oboroženih z brušenimi sabljami in samokresi, v parku pred konakom. Ko pride še Mašin, se napotijo brez hrupa v konak. Pred vrati prvega dvorišča je stala na straži močna vojaška četa, kateri je poveljeval major. Mašin potrka na vrata, zarotniki se pa skrijejo na obe strani vhoda, da bi jih major ne zapazil, če odpre Mašinu vrata.

Ko zagleda major Mašina, ga vpraša, česa išče v konaku ob tako pozni uri. Mašin mu odvrne, da mora za vsako ceno v konak. Ker mu pa hoče major kar pred nosom vrata zapreti, Mašina to tako razjezi, da izdere sabljo in po-

bije majorja na tla. Za Mašinom uderó zarotniki v prvo dvorišče in si ga osvojé. Sedaj je prišlo na vrsto drugo dvorišče. Mašin potrka tudi na ta vrata, kjer je stražilo kakih štirideset vojakov. Mašin jih pozove, naj odpró svojemu polkovniku. To je izdalo. Vojaki odpró vrata, a ko zagledajo poleg Mašina še celo trumo častnikov, zgrabijo vojaki za puške in z bajoneti navalé na častnike. Toda boj je bil kratek. Nekaj vojakov posekajo častniki s sabljami, nekaj jih postrelé, ostali pa pobegnejo na vse strani. Uhod v konak je bil prost. —

Mašin zdirja z golo sabljo v roki po stopnjicah v drugo nadstropje, kjer je bila kraljeva spalnica, za njim pa zarotniki. Po hodnikih so tekali preplašeni dvorski služabniki in na pol oblečene dame, ki so se vzbudile vsled hrupa in streljanja, a nikdo si ni upal zarotnikom zastaviti pota, ki so med tem že dospeli pred vrata kraljeve spalnice.

Mašin udari s sabljo ob vrata in zahteva, da se mu odpre. Ker ni bilo od znotraj nobenega odgovora, ulomijo zarotniki dvojna vrata in uderó v spalnico.

Tu je stal Aleksander na pol oblečen. V desnici je držal samokres, z levico pa objemal Drago, ki se ga je oklenila z obema rokama.

Prvi spregovori Aleksander: „Česa iščete v mojih prostorih? Kot svojim podložnim vam zapovem, da se mahoma odstranite iz konaka. Če

tega ne storite zlepa, bom primoran silo rabiti, kajti še sem Vaš kralj!“

Nato reče Mašin: „Veličanstvo! Vaš položaj je nad vse resen. V imenu zarotnikov vam povem, da smo prišli semkaj, da napravimo konec Vam in Vaši vladi, ki ni bila ravno najboljša. Ako Vam je Vaše življenje ljubo, storite to, kar Vam svetujem. Tu je listina, ki jo morate podpisati, če Vam je ljubo Vaše življenje!“

Po teh besedah izroči Mašin Aleksandru oni pergament, na katerem je bilo pisano, da se Aleksander z Drago odpove srbski kroni.

Aleksander vpraša na to Mašina, kaj bi bilo, če on tega ne podpiše.

„Potem umrjete“, odvrne mu hladno Mašin.

V tem je prebrala tudi Draga to pismo. Razkačena nad tako vsebino, zakliče: „Tega ne bo podpisal noben Obrenovič.“

Te besede so Aleksandra tako vspodbodile, da raztrga pergament in ga vrže ob tla z besedami: „Pa umriva! Drage in Srbije ne zapustim!“

Mašin in zarotniki zgrabijo zopet za sablje, Aleksander pa pomeri s samokresom na Mašina, ki mu ga pa s sabljo izbije, še predno ga je mogel sprožiti. Zarotniki pa zabodejo Aleksandra, ki se zgrudi ves krvav na tla. Aleksander je dobil več nego dvajset ran, od katerih je bila vsaka smrtna!

Med tem časom plane Draga v sosedno sobo, da bi se skrila pred zarotniki. Stopila je k oknu

in od tam klicala na vse grlo na pomoč. A nikdo je ni čul. Ko opazi Mašin, da skuša Draga uiti, plane kakor strela za njo, zarotnikom pa reče, naj ga počakajo, ker hoče z Drago sam obračunati.

V smrtnem strahu je pričakovala Draga svojega konca. Ko jo Mašin zgrabi, pade pred njim na kolena in ga prosi milosti. Toda Mašin, zvest dani prisegi, ni slišal nobene prošnje; tudi Dragine solze ga niso omečile.

Mašin ji zakliče s svečanim glasom: „Prišel je dan osvete: Pogini, Draga! S teboj pade dinastija Obrenovičev, ki je kruto gospodarila nad milo nam Srbijo“, in sune z vso močjo s sabljo proti Dragi. Ostro jeklo se zabode skoro do ročaja v Dragino telo, curek krvi pa brizgne Mašinu v obraz in na obleko.

Za njim so pristopili še zarotniki, ki so Drago tako razmesarili, da je ni bilo več poznati. Imela je sedemnajst ran. Tudi Draga je bila mrtva.

Mašin se obrne nato proti zarotnikom in reče: „Končano je! Srbija je rešena! Vriskajmo in oznanimo po mestu veselo novico.“

Zarotniki zgrabijo razmesarjeni trupli in ju vržejo skozi okno na cestni tlak.

Istočasno je nekaj zarotnikov udrlo v stanovanje Nikodema Lunjevice, ga iztrgalo iz objemov neke ženske in ga ustrelilo.

Po Belgradu so potem ves dan igrale vojaške godbe, ljudstvo je pa vrelo v konak, da se osebno prepriča o smrti svojih tiranov.

Tako je poginila jadno Draga, ki se je povzdignila iz kmetskega v kraljevski stan. Draga bi bila posadila celo svojega brata Nikodema na kraljevi prestol, če bi bila svojo občudovanja vredno nadarjenost posvetila v prid srbskega naroda.

Zarotniki so še isti dan proglasili princa Petra Karagjorgjeviča srbskim kraljem; njega je potrdila pozneje tudi narodna skupščina za kralja. Ta je pomilostil vse morilce, dasiravno so vele-vlasti zahtevale, da se jih obsodi.

Tudi roparju Demetru je novi kralj spregledal vso kazen. To je Demetra tako ganilo, da je postal pošten človek in se sedaj z vzornim vedenjem odlikuje od vseh drugih in skuša oprati vse madeže svojega prejšnjega življenja.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIILNICA

00000487912

